

Arbetsmarknadsutsikterna

VÅREN 2018 SÖDERMANLANDS LÄN

Prognos för arbetsmarknaden 2018–2019

ARBETSFÖRMEDLINGEN
SWEDISH PUBLIC EMPLOYMENT SERVICE

Text

Jens Lotterberg,, Arbetsförmedlingen, Analysavdelningen

Eftertryck tillåten med angivande av källa.

Arbetsförmedlingen 2018-06-13

Innehåll

1	Sammanfattning.....	4
1.1	Fortsatt stark svensk konjunktur får internationellt stöd	4
1.2	Sysselsättningen stiger och arbetslösheten sjunker i länet.....	4
1.3	Rekryteringssvårigheterna har ökat	4
1.4	Hög arbetslöshet bland utrikesfödda, full sysselsättning i andra grupper ...	5
2	Nationell och internationell utblick.....	6
2.1	Starkt konjunkturläge i länet	6
3	Prognos över sysselsättning och arbetslöshet	8
3.1	Antalet sysselsatta fortsätter att öka.....	8
3.2	Arbetslösheten sjunker	9
3.3	Stora regionala skillnader	11
4	Efterfrågan på arbetskraft.....	13
4.1	Flexibla lösningar ökar rekryteringsmöjligheterna	14
4.2	Höga bristtal inom offentliga verksamheter	15
5	Näringsgrenar	18
5.1	Jord- och skogsbruk	19
5.2	Industri	20
5.3	Byggverksamhet.....	22
5.4	Privata tjänster	25
5.5	Offentliga tjänster	30
6	Utbudet av arbetskraft	32
6.1	Befolkning och arbetskraft.....	32
6.2	Fler i arbetskraften genom migrationen.....	33
6.3	Förbättrade pendlingsmöjligheter.....	33
6.4	Högt arbetskraftsdeltagande men låg sysselsättningsgrad.....	33
6.5	Den regionala högskolan är viktig för länet.....	35
7	Inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen	36
7.1	Arbetslöshetens utveckling.....	36
7.2	Arbetslöshetens sammansättning.....	37
8	Fördjupningsruta: Södermanlands län	41
9	Utmaningar på länets arbetsmarknad	43
10	Bilagor.....	46
10.1	Bilaga 1 Metod och urval.....	46
10.2	Bilaga 2 Definitioner	48
10.3	Bilaga 3 Arbetslöshetens sammansättning.....	49
10.4	Bilaga 4 De vanligaste yrkena bland personer med gymnasial utbildning samt eftergymnasial utbildning.....	50

1. Sammanfattning

1.1 Fortsatt stark svensk konjunktur får internationellt stöd

Utvecklingen av den globala ekonomin är fortsatt positiv och det gäller såväl Europa, USA och Asien. För första gången på tio år har alla OECD-länder en positiv ekonomisk tillväxt. Det skapar goda förutsättningar för den svenska exportindustrin att bibehålla en hög produktionstakt och försäljning. Förutsättningarna för ett fortsatt bra konjunkturläge under 2019 är i huvudsak goda. Här finns dock ett orosmoln kring konsekvenserna av USAs handelspolitik där ett upptrappat tullkrig kan påverka utvecklingen i en mer negativ bana.

Den svenska konjunkturen är stark och arbetsmarknaden väntas tuffa på i god fart under 2018-2019. Sysselsättningen har ökat på bred front under de senaste åren och den fortsätter att stiga. Näringarna utbildning, vård-omsorg och privata tjänster väntas ha den starkaste utvecklingen. Samtidigt finns det en del som talar för att strukturarbetslösheten riskerar att öka. Skiljelinjen mellan olika grupper går i de flesta fallen mellan personer som saknar gymnasieutbildning och där gymnasieutbildade eller eftergymnasialt utbildade har goda jobb möjligheter.

1.2 Sysselsättningen stiger och arbetslösheten sjunker i länet

Konjunkturläget har varit starkt i länet under det senaste året och arbetslösheten har minskat tydligt i länet. Det är en utveckling som väntas fortgå under 2018 och 2019. Det beror både på konjunkturläget och på en inbromsning av de senaste årens höga ökning av arbetskraftsutbudet. Förändringen sammanhänger med en minskad migration och färre nyanlända som bosätter sig i länet jämfört med tidigare år. Kortsiktigt har arbetslösheten bland utrikesfödda ökat i länet men under det senaste året har trenden varit fallande. På längre sikt är de nyanlända en förutsättning för ökad sysselsättning under kommande år.

Antalet sysselsatta bedöms öka med 1 700 personer i länet under 2018 och med ytterligare 1 500 personer under 2019. Det är sysselsättningsökningar som överstiger genomsnittet för de senaste tio åren.

Antalet arbetslösa uppgick till 13 800 personer under det fjärde kvartalet 2017. Arbetslösheten sjunker både under 2018 och 2019 och vid utgången av 2019 beräknas antalet arbetslösa uppgå till 11 900 personer. Det motsvarar en relativ arbetslöshet på 8,6 procent.

1.3 Rekryteringssvårigheterna har ökat

38 procent av arbetsgivarna inom det privata näringslivet anger att man upplevt brist på rätt kompetens i samband med rekrytering. Det är historiskt sett en hög andel men den har bara ökat marginellt under det senaste året. Det kan vara en indikation på att många arbetsgivare insett att man måste vara mer flexibla och hitta nya lösningar för sina rekryteringsbehov. Det ställer ökade krav på Arbetsförmedlingens

samarbete med företagen samtidigt som anpassade krav gör att allt fler arbetslösa kan komma in på arbetsmarknaden.

Inom offentliga verksamheter har bristtalen nått oroande höga nivåer i länet och det ökar riskerna för kvalitets- och kapacitetsbrister inom flera verksamhetsområden. I våra senaste fem undersökningar har närmare 70 procent av de tillfrågade arbetsställena angett brist. Behoven av eftergymnasialt utbildade inom olika offentliga verksamhetsområden ökar framöver och utan ett ökat utbud av efterfrågad arbetskraft riskerar bristtalen att bli kvar på mycket höga nivåer. Det gäller främst barn- och äldreomsorg, hälso- och sjukvård, utbildning och sociala tjänster. Det finns många framtidsyrken inom offentliga verksamheter i länet och behoven ökar, inte minst mot bakgrund av den demografiska utvecklingen.

1.4 Hög arbetslöshet bland utrikesfödda, full sysselsättning i vissa andra grupper

Under några år var migrationen till länet omfattande och arbetslösheten bland utrikesfödda ökade till höga nivåer. Samtidigt minskade arbetslösheten bland inrikes födda mot låga nivåer och i vissa åldersgrupper till nivåer som symboliskt kan beskrivas som full sysselsättning, det vill säga nivåer under 4 procents arbetslöshet. Det medför samtidigt att potentialen för kommande års sysselsättningsökningar är begränsad bland inrikes födda. Under åren 2010-2016 har antalet sysselsatta ökat med 7 400 personer i länet. Bland inrikes födda var ökningen 1 100 personer och bland utrikes födda var ökningen 6 300 personer. Den svaga sysselsättningstillväxten för inrikes födda beror på höga pensionsavgångar och ett mindre antal nytilträdande under perioden.

I april 2018 uppgick arbetslösheten till 4,1 procent bland inrikes födda i åldrarna 30-64 år. Bland utrikesfödda uppgick arbetslösheten till 26,9 procent i samma åldersgrupp. Jämförelsen är knappast rättvisande eftersom förutsättningarna för att få arbete ser olika ut mellan inrikes födda och personer som inte varit i landet så länge.

1.5 Stora utmaningar

Integrationen av nyanlända till den svenska arbetsmarknaden, matchningen till jobb och utbildning samt insatser mot långtidsarbetslösheten är stora utmaningar för samhället och Arbetsförmedlingen under kommande år. Tillskottet av nyanlända i arbetskraften behövs för en gynnsam utveckling av det svenska samhället och näringslivet. Det är också uppenbart att det är de utrikesfödda som svarat för de senaste årens jobbtillväxt i länet.

2 Nationell och internationell utblick

Utvecklingen av den globala ekonomin är fortsatt stark och internationella prognosmakare skriver upp sina tillväxtbedömningar för 2018 och 2019. Det har varit positiva överraskningar från både Europa och Asien och USA ligger först i konjunkturcykeln. Utvecklingen har varit bättre än väntat och man kan faktiskt beskriva läget som en synkroniserad global tillväxt. För första gången på tio år har alla OECD-länder en positiv ekonomisk tillväxt. Det skapar goda förutsättningar för den svenska exportindustrin att bibehålla en hög nivå på sin produktion och försäljning.

Men högkonjunkturen går in i en mognare fas och man kan knappast förvänta sig ytterligare förstärkningar till ett redan högt läge. Under 2019 är ett troligare förlopp att den globala tillväxten bromsar in men med ett bibehållet gynnsamt konjunkturläge. Här finns också orosmoln kring konsekvenserna av USAs handelspolitik där ett upptrappat tullkrig kan påverka utvecklingen i en mer negativ bana.

Den svenska konjunkturen är stark och arbetsmarknaden väntas tuffa på i god fart under 2018-2019. Sysselsättningen har ökat på bred front under de senaste åren och den fortsätter att stiga. Näringsgrenarna utbildning, vård-omsorg och privata tjänster väntas ha den starkaste utvecklingen men nära nog samtliga branscher bidrar till tillväxten.

2.1 Starkt konjunkturläge i länet

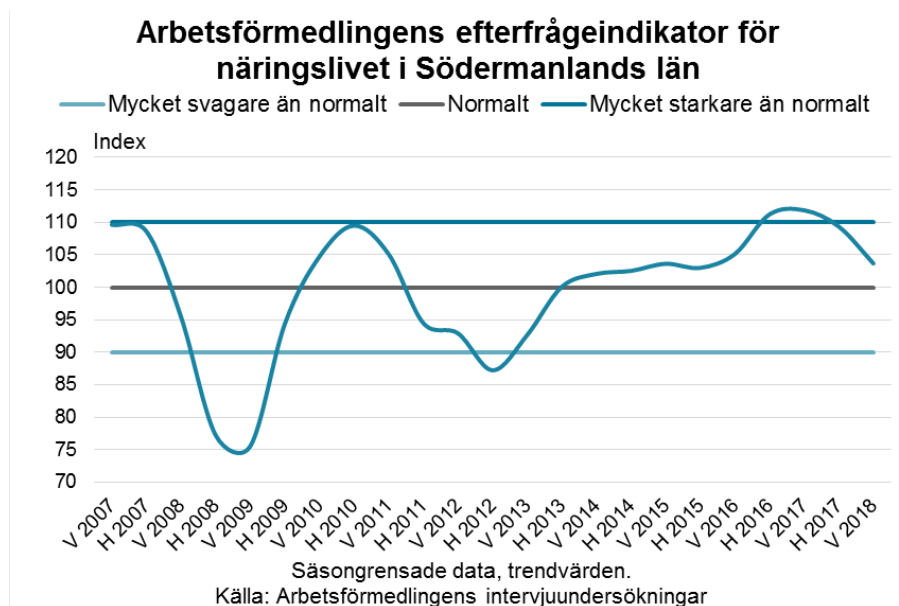
I Arbetsförmedlingens undersökning¹ under våren 2018 redovisar företagen positiva bedömningar av konjunkturutvecklingen för kommande sex månaderna. Länets efterfrågeindikator² har visserligen fallit jämfört med mycket höga värden under åren 2016 och 2017 men de är fortfarande starkare än normalt. Det vill säga ett värde kring cirka 100 i diagrammet nedan.

Vi har nu en mogen högkonjunktur och fallet i efterfrågeindikatorn beror på att många företag inte längre tror på ytterligare förstärkningar av konjunkturen. Man kan närmast beskriva läget som oförändrat under det kommande halvåret, men på en fortsatt mycket hög nivå. Det finns knappast några signaler som pekar mot ett försämrat konjunkturläge.

Det gynnsamma läget bekräftas också av företagens anställningsplaner som fortfarande ligger kvar på rekordhöga nivåer och som även förstärkts sedan våren 2017 (diagram sid 13).

¹ För beskrivning av metod, urval och definitioner, se bilaga 1 och 2.

² För information om Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator, se bilaga 2.

Samtliga delbranscher inom det privata näringslivet i länet redovisar positiva bedömningar om marknadsutvecklingen. De starkaste bedömningarna redovisas inom information och kommunikation där bland annat många IT-företag ingår, transport-verksamheten, handel och byggverksamheten. Inom branscherna företagstjänster, bygg samt restaurang-personliga tjänster har efterfrågeindikatorn fallit tydligt jämfört med våren 2017. Men det beror i huvudsak på att man svarat oförändrad efterfrågan nu under våren 2018 jämfört med svaret ökad efterfrågan under våren 2017. Det är således ett uttryck för att högkonjunkturen övergått i en mognare fas och man tror inte på ytterligare förstärkningar.

Den inhemska efterfrågan på varor och tjänster har varit god under många år och det har bidragit till fler jobb och en stabilitet på arbetsmarknaden. Under senare år har den privata konsumtionen fått en allt större betydelse för utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden. Under de senaste 18 månaderna har utvecklingen inom bygg och industrin gett extra skjuts till konjunkturläget och det är i huvudsak ett förlopp som väntas fortgå under 2018-2019 även om man kan förvänta sig en viss inbromsning under en fas med mognare högkonjunktur.

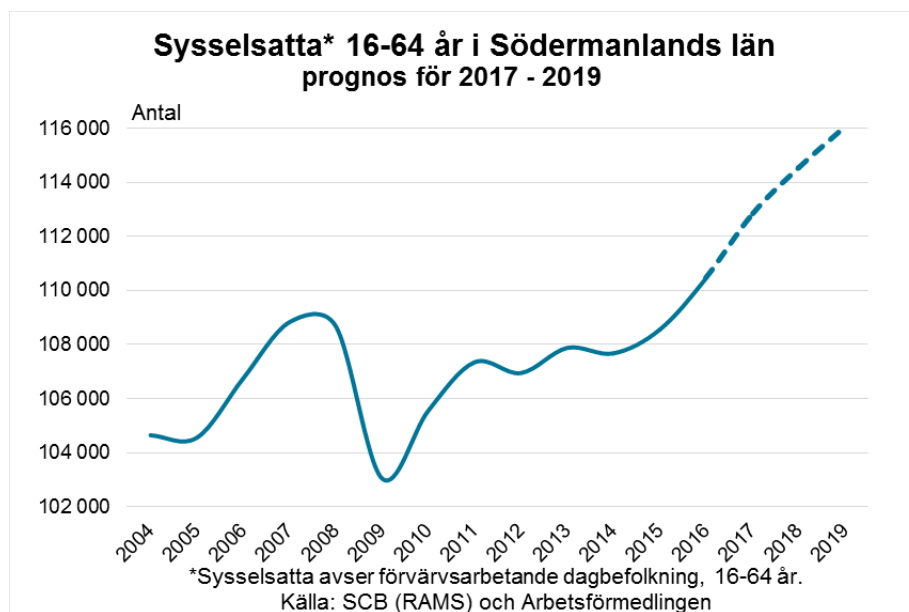
3 Prognos över sysselsättning och arbetslöshet

Prognosen för länets sysselsättningsutveckling grundas på flera faktorer. Bland annat av hur arbetsgivarna har svarat på frågan om antalet anställda under kommande år och deras bedömningar om konjunkturutvecklingen framöver. Även bedömningar om den globala konjunkturen och framförallt utvecklingen inom euroområdet har betydelse för våra bedömningar.

3.1 Antalet sysselsatta fortsätter att öka

Under finanskrisen år 2009 sjönk sysselsättningen kraftigt i både länet och riket. Nedgången i länet blev dessutom betydligt större jämfört med riksgenomsnittet. Åren därefter har det skett en återhämtning som gått långsamt för länets del och här finns även några år med svagt sjunkande sysselsättning i länet. I riket som helhet har antalet sysselsatta stigit varje år sedan 2009.

Under 2018 och 2019 bedöms antalet sysselsatta stiga med 1 700 respektive 1 500 personer i länet. Om vi bortser från år 2009 ligger länets genomsnittliga sysselsättningsökning på 1 150 personer per år för perioden 2006-2016. Prognosen för 2017 ligger på en rekordökning med 2 400 personer.

Sysselsättningsökningen i länet motsvarar en ökning på 1,5 procent för 2018 och 1,3 procent för 2019 i förhållande till det totala antalet sysselsatta i länet. Det är något lägre än den riksgenomsnittliga ökningen där de tre storstadsregionerna har ett högt genomslag på rikssiffrorna. I en rangordning mellan samtliga län intar Södermanland en god position för sysselsättningsutvecklingen både under 2018 och 2019.

Fler personer i arbetskraften är en viktig faktor för sysselsättningen under kommande år. Utvecklingen av migrationen och antalet nyanlända blir därmed avgörande för sysselsättningen under många år framöver. Under åren 2010-2016 har antalet sysselsatta ökat med 7 400 personer i länet. Bland inrikes födda var ökningen knappa 1 100 personer och bland utrikes födda var ökningen 6 300 personer.

Bland de branscher där sysselsättningen bedöms öka starkast kan nämnas utbildning, vård-omsorg, personliga tjänster och företagstjänster.

3.2 Arbetslösheten sjunker

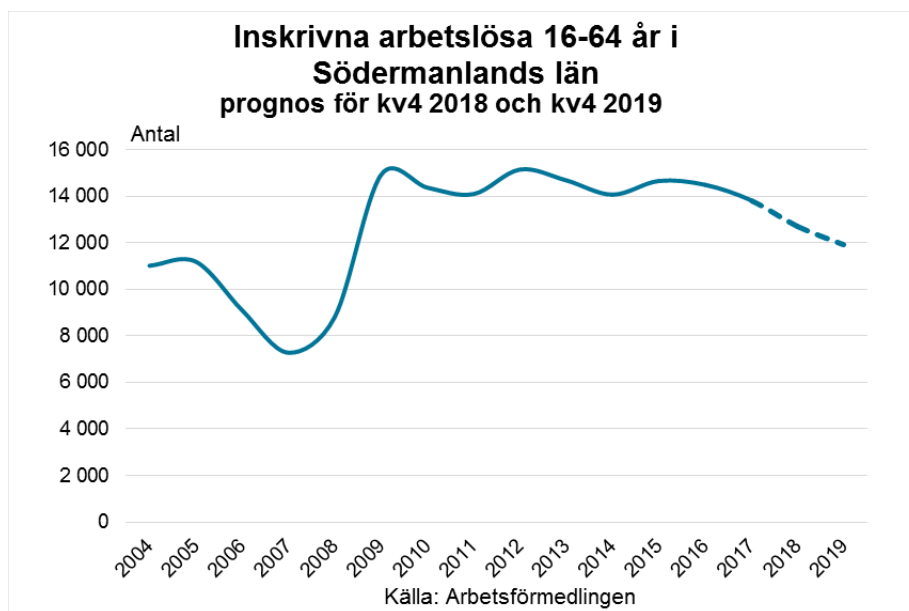
De förändringar som redovisas i avsnittet avser ett genomsnitt för kvartal 4 respektive år.

Förändringarna av arbetslösheten har under de senaste åren påverkats av konjunktur- och strukturförändringar men i ännu högre grad av förändringar i utbudet av arbetskraft. Migrationen till landet och länet har en avgörande betydelse för förändringar av arbetskraften. Utan tillskottet av nyanlända hade antalet personer i arbetskraften minskat i länet.

Åren efter finanskrisen har arbetslösheten i länet antingen pendlat svagt uppåt eller svagt nedåt. Sammantaget för perioden 2010-2016 har arbetslösheten varierat mellan 14 000-15 200 personer. Det skulle kunna tolkas som en svag utveckling för länet men under samma period har utbudet av arbetskraft ökat med 8 300³ personer. Utan den förstärkningen av arbetskraften hade det inte varit möjligt att uppnå den sysselsättningsökning som länet haft efter finanskrisen.

Under 2018 och 2019 ökar inte utbudet av arbetskraft lika mycket som åren innan och vi får då se ett lite tydligare utslag av en fallande arbetslöshet. Arbetslösheten uppgick till 13 800 personer vid utgången av 2017. Den väntas minska till 12 700 personer vid slutet av 2018 och den minskar ytterligare till 11 900 personer till slutet av 2019. Under åren 2018-2019 väntas utbudet av arbetskraft stiga med sammantaget 1 800 personer i länet.

³ Förändringen av sysselsatt nattbefolkning plus förändringen av antalet arbetslösa.

Bland inrikes födda väntas en svagt sjunkande arbetslöshet under prognosåren och i åldersgrupper från 30-64 år väntas arbetslösheten understiga 4 procent. Det kan symboliskt beskrivas som full sysselsättning i just dessa åldersgrupper. En låg arbetslöshet bland inrikes födda medför att det blir allt svårare att ytterligare minska arbetslösheten i gruppen. Det beror dels på den friktionsarbetslöshet som alltid finns på arbetsmarknaden men också på den strukturarbetslöshet som finns i olika yrken.

Bland utrikesfödda har arbetslösheten haft en fallande trend sedan inledningen av 2017 och den väntas fortsätta att minska under 2018 och 2019. Bedömningen grundas på att tillskottet av nyanlända inte blir lika stort under 2018-2019 jämfört med tillskotten under åren 2015-2017.

För många nyanlända blir arbetslösheten den tid det tar att lära sig svenska, få sin utbildning och sina kunskaper validerade, få praktik i det svenska arbetslivet och komplettera sin utbildning och sina kunskaper. Under tiden är det viktigt att man kan skapa kontakter med näringslivet som för många arbetslösa ökar möjligheterna till jobb.

Enligt statistik från Migrationsverket uppgick antalet asylsökande i riket till 163 000 personer under 2015 och till 28 900 respektive 25 700 personer under 2016 och 2017. Utvecklingen under 2018 pekar i nuläget mot färre än 25 000 asylsökande personer.

3.3 Stora regionala skillnader

Den starkaste sysselsättningsökningen⁴ under 2018-2019 förutses för Östergötland, de tre storstadslänen och för Uppsala- och Hallands län. Därefter kommer Örebro- och Södermanlands län i en rangordning mellan alla länen. Ökningen i de tre storstadsregionerna får ett stort genomslag på riksgenomsnittet vilket gör att det bara är ett mindre antal län som hamnar på eller över den riksgenomsnittliga förändringen. I relation till andra län är prognosen för Södermanland klart fördelaktig. Inget län bedömer sjunkande sysselsättning under perioden.

Det betyder att de tre storstadslänen svarar för cirka 66 procent av den samlade sysselsättningsökningen under prognosperioden. Som referens till detta kan nämnas att storstadslänens befolkningsandel av hela riket uppgår till strax över 50 procent. Om vi lägger till ytterligare några län med större sysselsättningsökningar kan man konstatera att tillväxten av nya jobb i allt högre grad sker i storstadsregioner och universitetsstäder. I olika delar av riket och även inom län är tillgången på arbetskraft en begränsande faktor för sysselsättningstillväxten.

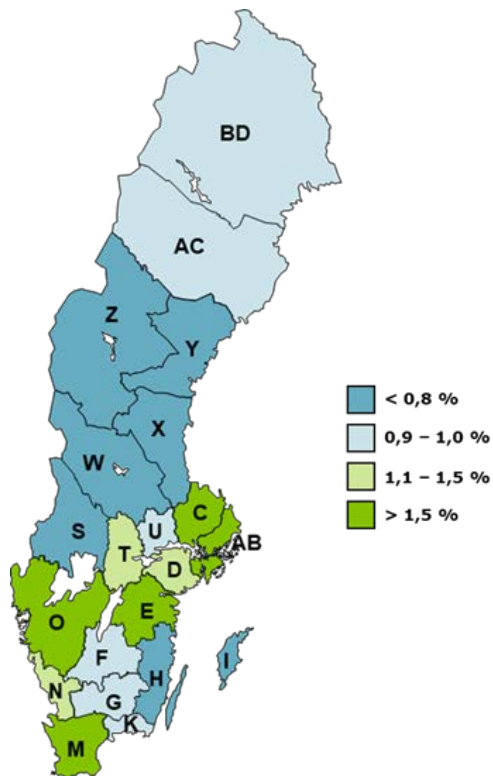
När det gäller förändringen av arbetslösheten under prognosperioden bedömer alla län en fallande arbetslöshet under båda prognosåren. Den starkaste minskningen av arbetslösheten bedöms för Värmlands-, Södermanlands-, Norrbottens- och Örebro län. En betydligt svagare minskning bedöms för länen Kronoberg, Uppsala, Kalmar och Stockholm.

Likheterna i utvecklingen mellan länen är större än skillnaderna vilket gör att rankingen mellan länen inte förändras särskilt mycket. Vid utgången av 2019 kommer Södermanland fortfarande att tillhöra ett av fyra län med landets högsta arbetslöshet. Förbättringen i Södermanland gör ändå att länets arbetslöshetsnivå närmar sig riksgenomsnittet. Den relativa arbetslösheten i länet uppgick till 10,3 procent under slutet av 2017 och den bedöms falla till 8,6 procent mot slutet av 2019.

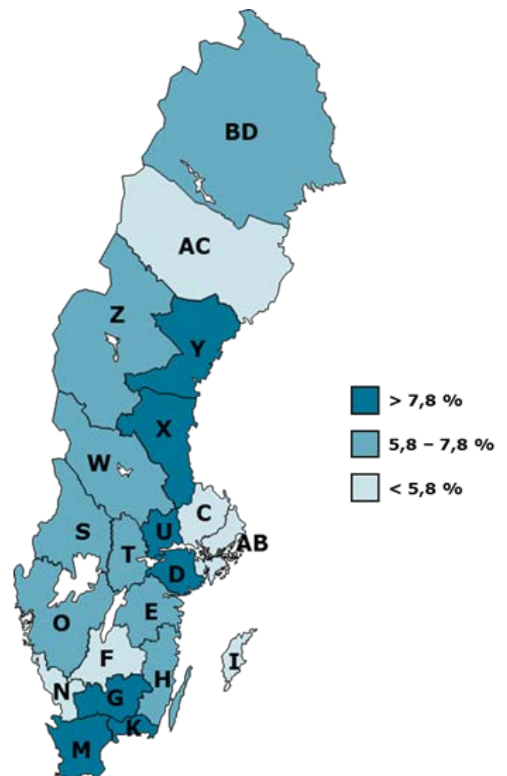
I kartbilderna på nästa sida redovisas utvecklingen av sysselsättningen och arbetslösheten per län under loppet av 2019.

⁴ Förvärvsarbetande dagbefolkning.

Förväntad procentuell sysselsättningsförändring (16-64 år) mellan kvartal 4 2018 och kvartal 4 2019

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft, prognos kvartal 4 2019

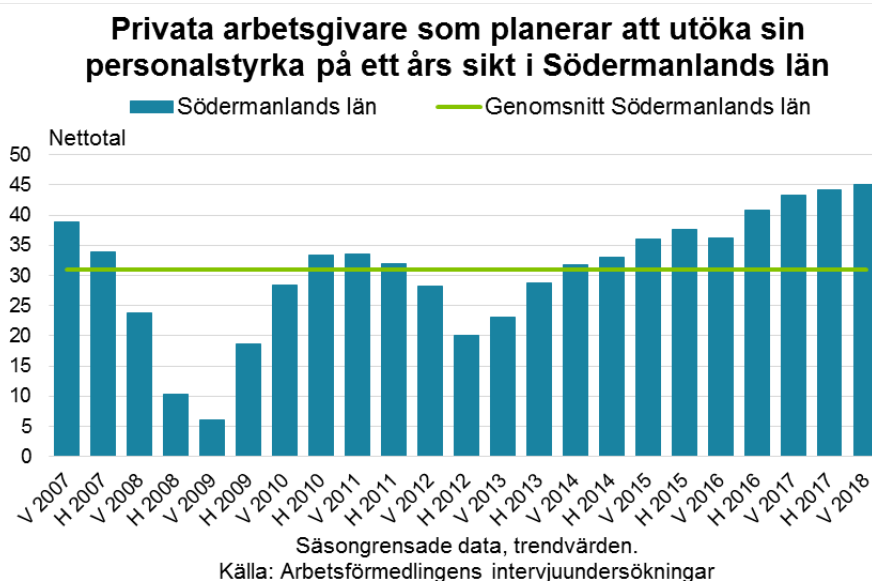

AB	Stockholm	I	Gotland	U	Västmanland
C	Uppsala	K	Blekinge	W	Dalarna
D	Södermanland	M	Skåne	X	Gävleborg
E	Östergötland	N	Halland	Y	Västernorrland
F	Jönköping	O	Västra Götaland	Z	Jämtland
G	Kronoberg	S	Värmland	AC	Västerbotten
H	Kalmar	T	Örebro	BD	Norrbottn

4 Efterfrågan på arbetskraft

Under de senaste åren har antalet lediganmälda platser uppnått höga nivåer. Efterfrågan på arbetskraft har bland annat påverkats av höga pensionsavgångar och ett allt starkare konjunkturläge. Framåtblickande indikatorer visar också på en fortsatt hög efterfrågan på arbetskraft under prognosperioden. I vår undersökning med de privata arbetsgivarna i länet signalerar företagen att man kommer att fortsätta att öka antalet anställda under prognosperioden. Nettotalet⁵ för andelen arbetsgivare som anger att man kommer att utöka personalstyrkan har varit starkt i de fyra senaste undersökningarna och det är de högst uppmätta värdena sedan 2007.

De starkaste nettotalen för utökad personalstyrka redovisas från branscherna information- och kommunikation, företagstjänster, hotell- och restaurang, byggverksamheten och tillverkningsindustrin. Inom transportbranschen har man i tidigare undersökningar redovisat blygsamma planer för sina rekryteringsbehov men nu signalerar man för tydliga utökningar.

⁵ Nettotalet är andelen företag som anger utökad personalstyrka minus den andel som anger minskad.

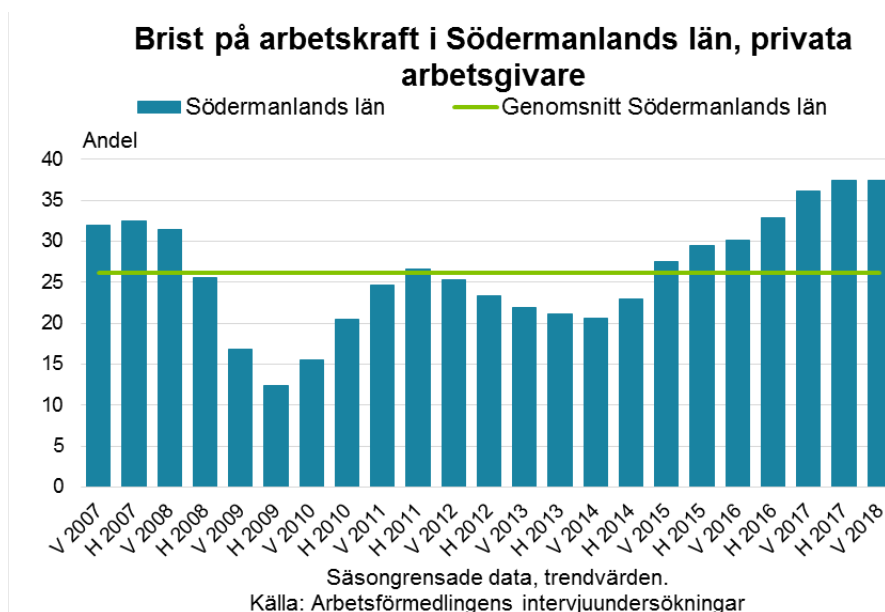
4.1 Flexibla lösningar ökar rekryteringsmöjligheterna

En allt högre andel av de arbetslösa består av utrikes födda och bland inrikes födda väntas arbetslösheten nå låga nivåer under 2018-2019. Vid utgången av samma år kan andelen utrikes födda komma att uppgå till mer än 60 procent av samtliga arbetslösa i länet och det blir svårt att ytterligare öka sysselsättningen bland inrikes födda. För att undvika en tilltagande brist på arbetskraft och förbättra matchningsläget blir det särskilt viktigt att höja kompetensnivån bland många utrikesfödda och på olika sätt underlätta deras inträde på arbetsmarknaden.

Det gäller även nyanlända med gymnasial- eller eftergymnasial utbildning där insatser som validering och snabbspår underlättar ett inträde på arbetsmarknaden. Det är insatser som efterhand breddats och nu berör ett stigande antal yrken. Snabbspår är snabbare vägar in på arbetsmarknaden för nyanlända som har utbildning och yrkeserfarenhet som efterfrågas på arbetsmarknaden. I nuläget finns 14 snabbspår inom ett 30-tal yrken i landet.

I vårens intervjuundersökning anger 38 procent av företagen inom det privata näringslivet att man upplevt brist på arbetskraft i samband med rekrytering. Det är historiskt sett en hög andel men den har inte ökat särskilt mycket under det senaste året. Det kan vara en indikation på att många företag blir mer flexibla och finner nya lösningar för att klara sina rekryteringsbehov samtidigt som allt fler av de nyanlända gradvis förbättrar sina möjligheter för att få arbete.

Branscherna tillverkningsindustri, transport samt restaurang-personliga tjänster utmärker sig med bristtal kring 55 procent vilket visar på omfattande problem att klara sina rekryteringsbehov. De är också branscher som haft stora behov av att rekrytera nya medarbetare.

Under åren 2010 och 2011, då konjunkturläget också var starkt, varierade bristtalen mellan 23-29 procent i våra undersökningar. Under den perioden var arbetslösheten något högre i länet och efter finanskrisen fanns det en tillgång på kvalificerad arbetskraft att tillgå för företagen. Under den tiden hade inte heller effekterna av generationsväxlingen fått något stort genomslag på arbetsmarknaden.

4.2 Höga bristtal inom offentliga verksamheter

Inom offentliga verksamheter är bristtalen nästan alltid mycket höga i länet och de har rusat i höjden under de senaste åren. I vårens undersökning anger 74 procent av de tillfrågade arbetsgivarna att man upplevt brist i samband med rekrytering.

Den höga bristen är inte en engångsföreteelse utan snarare ett tillstånd som upprepats under en längre tid. Det tyder på att det finns stora rekryteringsbehov inom offentliga verksamheter i länet, men att det också kan finnas problem med att attrahera den kvalificerade arbetskraften. Det kan exempelvis finnas samband mellan länets svagare tradition för eftergymnasiala studier och länets höga bristtal. Annat som kan påverka är avsaknaden av vissa utbildningar i hemlänet vilket gör att man flyttar till annan ort och blir kvar där.

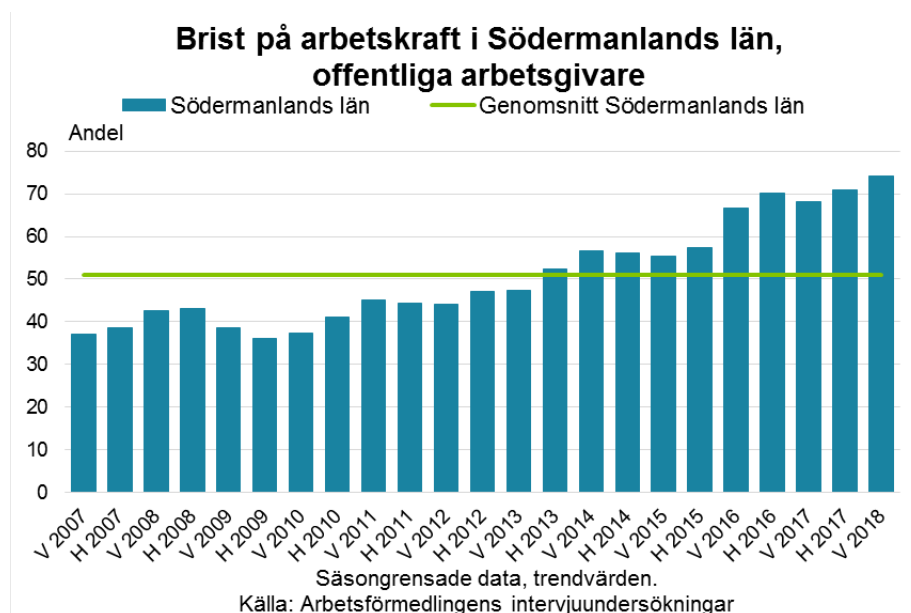
Ökade formella krav på utbildning och erfarenhet kan också skapa en högre upplevd brist. Men man ser också alltmer av en anpassning till hur utbudet av arbetskraft ser ut och det har medfört en ökad rekrytering av exempelvis vårdbiträden, barnskötare, lärare- och elevassistenter. Mälardalens Högskola i Eskilstuna-Västerås är viktig för den lokala och regionala utbildningen av arbetskraft. Man har samtidigt svårt att konkurrera med omkringliggande universitet.

Det finns all anledning att marknadsföra jobben inom offentliga verksamheter i länet. Bristtalen är höga och behoven är stigande i takt med befolkningsökningen och att det både blir fler äldre och fler barn och ungdomar i skolåldrar. Även migrationen skapar behov av arbetskraft inom många offentliga verksamheter.

Ett grundläggande problem gällande många bristyrken, som kräver eftergymnasial utbildning, är att det utbildas för få. Man kan samtidigt konstatera att antalet utbildningsplatser efterhand utökats på många utbildningar där det råder brist på arbetskraft.

Under hösten 2017 sökte 202 000 personer till utbildningar vid universitet och högskolor i landet⁶. Av dessa blev 88 000 personer antagna. Det motsvarade en andel på 43 procent. Här några exempel; Läkarexamen; 6 800 sökte och 950 blev antagna. Barnmorska; 810 sökande och 190 antagna. Förskollärarexamen; 6 400 sökte och 3 100 personer fick plats. Psykolog; 5 900 sökande och 590 antagna. 6 400 personer sökte till specialistsjuksköterskeexamen och 2 600 antagna.

⁶ Källa: UKÄ, Universitetskanslersämbetet.

Inom kommunala och landstingskommunala verksamhetsområden finns många bristyrken inom vård, skola och omsorg. Det handlar sammantaget om en brist på närmare 500 tjänster bara på de kommunala arbetsplatser som Arbetsförmedlingen kontaktat.

Ett tidigare överskott av undersköterskor har under senare år förändrats till en påtaglig brist. På några års sikt är behoven även stigande. Det gäller framförallt inom äldreomsorgen där det även är någon brist på vårdbiträden som anställs när det saknas undersköterskor. Många undersköterskor tvingas arbeta deltid eller är timanställda och det är negativt både för arbetskraftsförsörjningen, den egna ekonomin och för möjligheterna att planera sin arbetstid. För att på sikt öka intresset för yrket behöver anställningsvillkoren förbättras. 5 700⁷ personer har anställning som undersköterska i länet och ytterligare 6 800 personer jobbar som vårdbiträden, personliga assistenter eller vårdare/boendestödjare.

Det är inte ovanligt att lärare byter arbete vilket förklarar en del av den brist på lärare som finns. På många skolor förstärker man med lärarassistenter och elevassistenter för att överbrygga bristen. Bristen på förskollärare gör att man allt oftare rekryterar barnskötare för att klara arbetssituationen. Kommunerna har också brist på tolkar, socialsekreterare och andra yrken inom socialt arbete.

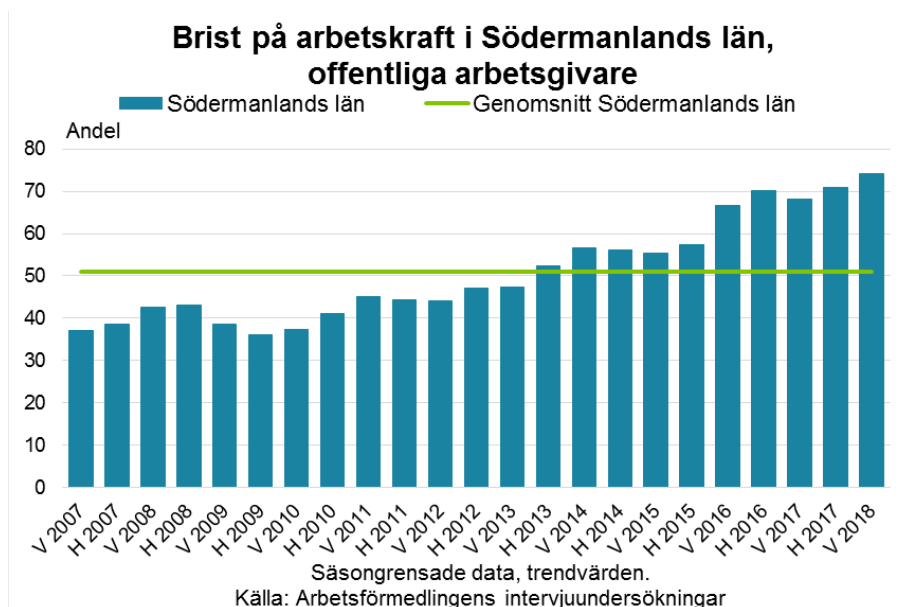
För att bredda rekryteringsunderlaget till lärarutbildningen har Mälardalens Högskola, tillsammans med nio kommuner, tagit fram en ny utbildning som gör det möjligt att kombinera arbete och utbildning. Till hösten startar en utbildning där man studerar och samtidigt arbetar halvtid som lärare. Det innebär att man studerar med lön hela vägen till sin examen.

⁷ Källa: SCB, yrkesstatistik 2015.

Inom landstinget är den upplevda bristen på arbetskraft mycket hög. Det beror på att flertalet tillfrågade arbetsställen har brist på samma yrkeskategorier. Det gäller företrädesvis läkare, sjuksköterskor, barnmorskor, psykologer och medicinska sekreterare. Man anställer i princip alla som man kan få tag i och som är legitimerade. Men konkurrensen om den utbildade arbetskraften är stor både inom och mellan landstingen samt bemanningsbranschen. Man försöker att expandera olika verksamheter men den omfattande bristen blir ofta ett hinder för detta. Landstinget deltar aktivt i att underlätta rekrytering och utbildning av läkare och sjuksköterskor med legitimation från andra länder.

Även inom statliga verk och myndigheter finns stora rekryteringsbehov. Det gäller exempelvis högskolelärare, jurister, poliser, projektledare, upphandlare, kriminalvårdare, personal- och HR-chefer, civilingenjörer inom bygg- och anläggning, verksamhetschefer och lantmätare. Fortifikationsverket som förvaltar Försvarsmaktens fastigheter och anläggningar får nya uppdrag i samband med försvarspolitiska beslut. Det gäller exempelvis återinförandet av den allmänna värnplikten och försvarets närvaro på Gotland. Enligt beslut ska Strålsäkerhetsmyndigheten med cirka 120 anställda utlokaliseras till Katrineholm.

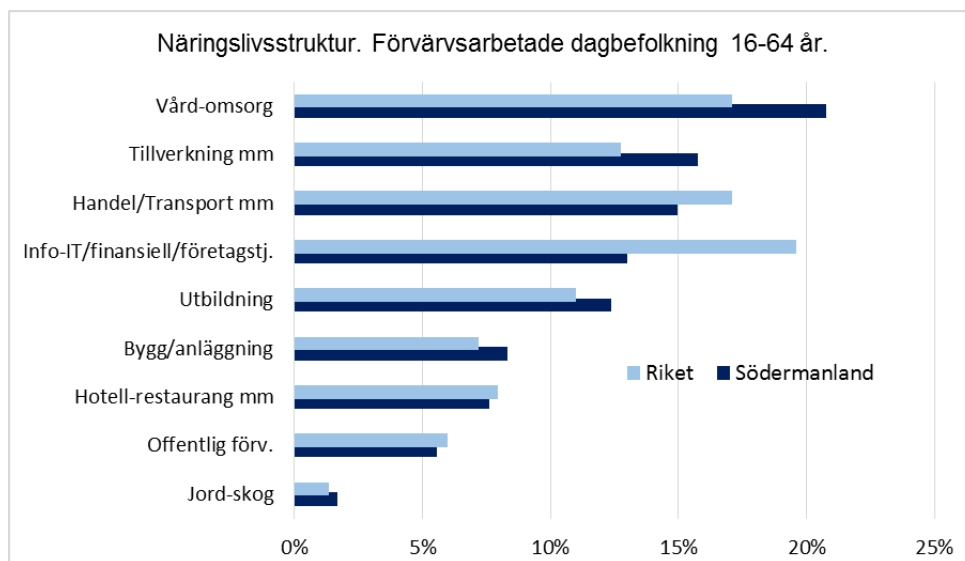
Inom stads- och samhällsbyggnad har kommunerna svårt att konkurrera om civilingenjörer, tekniker och andra specialister som oftast får bättre betalt av privata företag.

5 Näringsgrenar

Södermanland har en varierad näringslivsstruktur men också några framträdande skillnader jämfört med riket. Länet har en hög sysselsättning inom vård-omsorg och tillverkning som också är betydligt större jämfört med riksgenomsnittet. Även inom utbildning och byggverksamheten har länet en högre sysselsättningsandel. Längre tillbaka i tiden hade länet en betydligt högre sysselsättning inom tillverkning men många jobb har försvunnit genom strukturförändringar, ökad automatisering och rationaliseringar. Många tillverkningsföretag har också strävat efter att renodla och utveckla kärnverksamheten och köpa in olika tjänster från andra företag. Det medför att tillverkningsföretagen svarar för en icke obetydlig sysselsättning i andra branscher än tillverkning. Det kan exempelvis gälla transporter, försäljning, IT-specialister med flera andra.

Den högre sysselsättningen inom vård-omsorg och sociala tjänster kan sannolikt sammanhålla med att länet har många verksamheter inom behandling och missbruksvård för ett betydligt större upptagningsområde än det egna länet. Dessutom har länet en högre andel äldre i befolkningen samt tre sjukhus.

Källa: SCB 2016

Handel, företagstjänster, information-kommunikation och finansiell verksamhet har en lägre sysselsättning jämfört med riket. Det kan närmast förklaras av att länet inte riktigt har hängit med i förändringen från ett industrisamhälle till informations och tjänstedominerat utbud av arbeten. Flera faktorer kan ha betydelse för detta. Exempelvis tillgången till eftergymnasialt utbildad arbetskraft, inkomstnivåer, tätortsstrukturen och närheten till Stockholmsområdet som fungerar som en magnet för många verksamheter.

5.1 Jord- och skogsbruk

Jord- och skogsbruket sysselsätter 1 800 personer eller 1,7 procent av samtliga sysselsatta i länet. 26 procent av de sysselsatta är kvinnor. Närmare hälften av de totalt sysselsatta är egenföretagare. Högst sysselsättning inom näringen finns i Flen, Vingåker och Gnesta.

Som en följd av konkurrensen, rationaliseringar och åldersstrukturen har sysselsättningen varit sjunkande under en längre tid. Under det senaste året har läget förbättrats för jordbruken och det väntas medföra en stabilare sysselsättning kommande år. Det ser ljusare ut för skogsindustrin och sågverken där såväl skogsuttagen och produktionen av sågade trävaror ökar.

Enligt många bedömare är den långsiktiga potentialen för en god utveckling inom jordbruket stor i perspektivet av en ökad efterfrågan på livsmedel och energiråvara i världen. I ett globalt perspektiv ökar jordens befolkning och i många länder ökar levnadsstandarden snabbt. Inom landet ökar efterfrågan på ekologiskt framställda livsmedel och närodlat. Även gårdshandel, kaféer och restauranger har en positiv utveckling på den sörmländska landsbygden och det kan medföra nya inkomstmöjligheter för jordbrukarna.

Lantbrukarna har varit utsatta för hård konkurrens. Sverige har i flera fall hårdare regler vad gäller djurskydd och miljö i förhållande till andra länder vilket fördyrar produktionen. Lönsamheten i mjölkproduktionen har varit svag under en längre tid och många bönder har sålt av sina mjölkkor och övergått till köttproduktion som ökat. Men läget har ljusnat och efterfrågan på svenska produkter har ökat och lönsamheten har förbättrats. Man får också bättre betalt för mjölken än tidigare och även här ser det stabilare ut.

För skogsbruket och sågverken ser det ljusare ut för de kommande åren. Nyproduktionen av bostäder väntas minska men läget har förbättrats på många viktiga exportmarknader. Att bygga i trä vinner mark och branschen hoppas på att en allt större del av vårt bostadsbyggande kommer att byggas med trävaror.

Både inom jord- och skogsbruket har den teknisk-mekaniska utvecklingen varit påtaglig under en lång tid och med det följer ökade krav på specifika bransch- och maskinkunskaper för att arbeta inom näringarna. Många av dem som jobbar inom dessa branscher är egenföretagare och för att undvika fasta kostnader med egen personal hyrs ofta arbetskraft med F-skattsedel in. Det kan exempelvis gälla djurskötare, avbytare, maskinförare samt skogsmaskinförare.

Kapacitetsutnyttjandet är högt både inom jordbruket och skogsbruket med ständig priskonkurrens och små marginaler. Det har betydelse för kompetenskraven inom näringarna. Skogsmaskinförare och maskinförare inom lantbruk är bristyrken i länet. Det gäller även djurskötare och utbildade trädgårds- och parkarbetare. Problemen är särskilt stora när det gäller att rekrytera personer till arbetsledande funktioner inom dessa inriktningar. Det är vanligt med utländsk arbetskraft inom näringarna.

Jord- och skogsbruk

- *det ser ljusare ut för näringen*
- *ökad efterfrågan på eko och inhemska produkter*
- *högt kapacitetsutnyttjande*

5.2 Industri

Industriföretagen sysselsätter 17 200 personer eller 16 procent av samtliga sysselsatta i länet. I riket som helhet är andelen 13 procent. Industriföretagen köper mycket tjänster från andra branscher vilket gör att deras betydelse för den totala sysselsättningen är större. 23 procent av de sysselsatta är kvinnor. Flest sysselsatta finns inom verkstadsindustrin och inom övrig industri

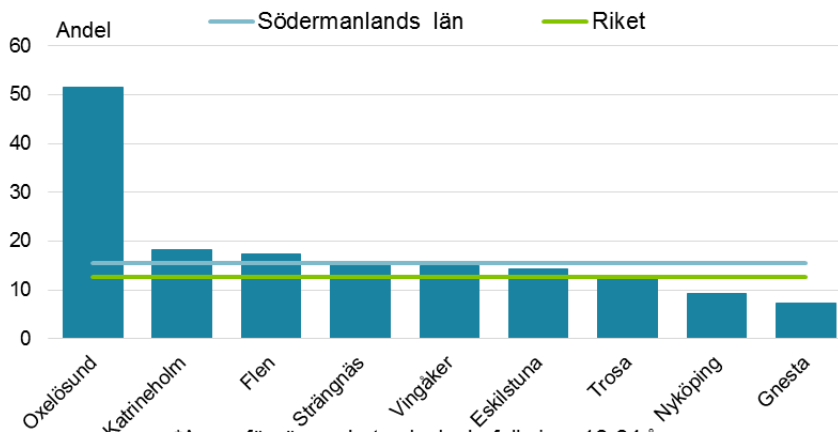
dominerar delbranscherna stål- och metallverk, livsmedelsindustri samt jord- och stenvaruindustri där betongvaruindustrin har en dominerande ställning. Sju andra län har en högre sysselsättningsandel inom industrin än Södermanland. De högsta andelarna finns i länen Jönköping, Västmanland, Kalmar och Kronoberg.

Inom länet har Oxelösund den i särklass högsta andelen sysselsatta inom industri där över 50 procent av samtliga sysselsatta återfinns inom industrin. Ståltillverkaren SSAB har en dominerande ställning i kommunen. Bland övriga kommuner varierar sysselsättningsandelen inom industrin mellan 7-18 procent. Det är bara Gnesta och Nyköping som har en lägre andel jämfört med riket.

Industri

- *dämpade förväntningar men hög produktion*
- *högt kapacitetsutnyttjande*
- *mer än vartannat företag anger brist på arbetskraft*

Andel förvärvsarbetande* inom industrin per kommun i Södermanlands län 2016

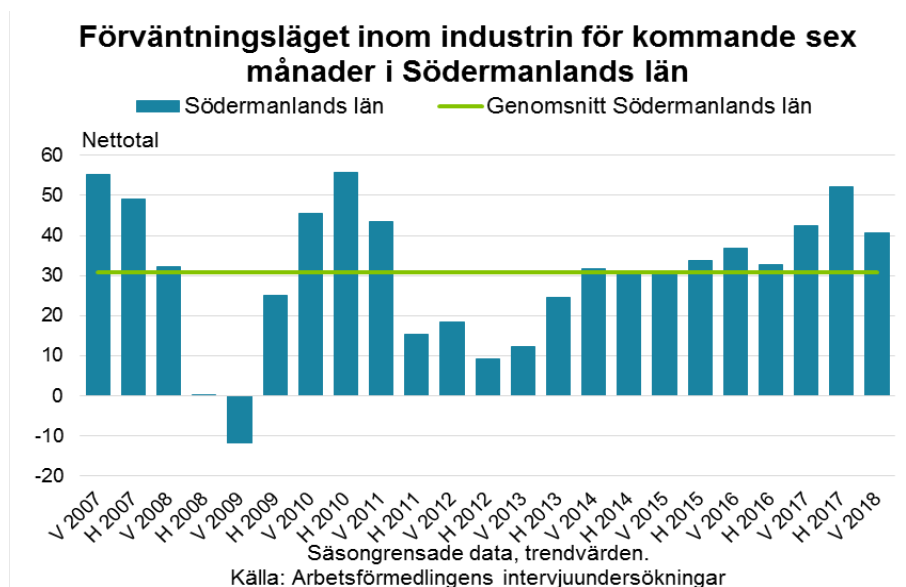
*Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.

Källa: SCB (RAMS)

Högt förväntningsläge bland industriföretagen

Förväntningsläget har fallit jämfört med hösten 2017 och ligger under våren 2018 ganska lika med läget under våren 2017. Det är en naturlig rörelse när industrikonjunkturen har mognat och det är snarast ett uttryck för att industriföretagen inte förväntar sig ytterligare förstärkningar. Slutsatsen blir att läget är oförändrat starkt. Endast fyra av åttio intervjuade industriföretag bedömer en minskad efterfrågan. Nettotalen för marknadsutvecklingen är ett annat sätt att beskriva förväntningarna på konjunkturutvecklingen jämfört med den konjunkturindikator som redovisas på sidan 6.

Under 2018-2019 väntas sysselsättningen vara relativt stabil inom industrin. Det är en positiv bedömning för industrin eftersom vi samtidigt har inslag av rationaliseringar där ny teknik minskar behovet av personal. Bland industrins delbranscher ser det ljust ut för företagen som levererar till byggbranschen, livsmedelsindustrin samt verkstadsindustrin. Den råvarubaserade- och grafiska industrin har ett bättre läge än för ett år sedan men konkurrenssituationen är tuff. Fler än 300 personer berördes av Ericssons nedläggning i Katrineholm men omställningen löper på bra och den absoluta merparten har nya jobb eller påbörjar studier.

Kapacitetsutnyttjandet har ökat påtagligt bland industriföretagen och i vårens undersökning uppger hela 55 procent av de tillfrågade arbetsställena inom industrin att man upplevt arbetskraftsbrist i samband med rekrytering. Det var 37 procentenheter högre jämfört med undersökningen våren 2016 och det indikerar både ökade rekryteringsproblem och att rekryteringsbehoven tagit fart. Generellt sett är det fortfarande svårare att rekrytera civilingenjörer och tekniker med olika inriktningar jämfört med många yrken på kollektivsidan.

Enligt Arbetsförmedlingens bedömning är det exempelvis brist på civilingenjörer och tekniker, svetsare, maskinställare, plåtslagare, industrielektriker, maskinreparatörer, betongvaruarbetare, finmekaniker och lackerare.

När det gäller tillgången till utbildning inom olika industriyrken så är det i första hand Katrineholm, Flen och Vingåker som skulle behöva utökade resurser. Här finns gymnasial industriteknisk utbildning i Katrineholm som dock har svårt att rekrytera elever och man saknar således arbetsmarknadsutbildning inom yrkesområdet. I Eskilstuna och Nyköping finns utbildningar både på gymnasiet, arbetsmarknadsutbildning samt yrkeshögskola.

Det finns en utbredd oro för att de industritekniska gymnasieutbildningarna inte attraherar elever i tillräcklig omfattning för framtida behov och för att klara generationsväxlingen. Det är ingen unik situation för länet utan snarare ett nationellt problem som branschen själv måste ta tag i. I det perspektivet framstår arbetsmarknadsutbildningarna som allt viktigare för den regionala och lokala arbetskraftsförsörjningen. Det är i allmänhet lättare att attrahera personer som har lite erfarenhet av arbetslivet till dessa utbildningar. Det är viktigt att kvalitén i arbetsmarknadsutbildningarna hela tiden utvecklas och anpassas efter företagets behov.

Stora yrkesgrupper bland länets industriföretag är stålverksarbetare, maskinoperatörer inom livsmedelsindustrin och metall-mineralbehandling, byggnadsarbetare, lagerassistenter och montörer.

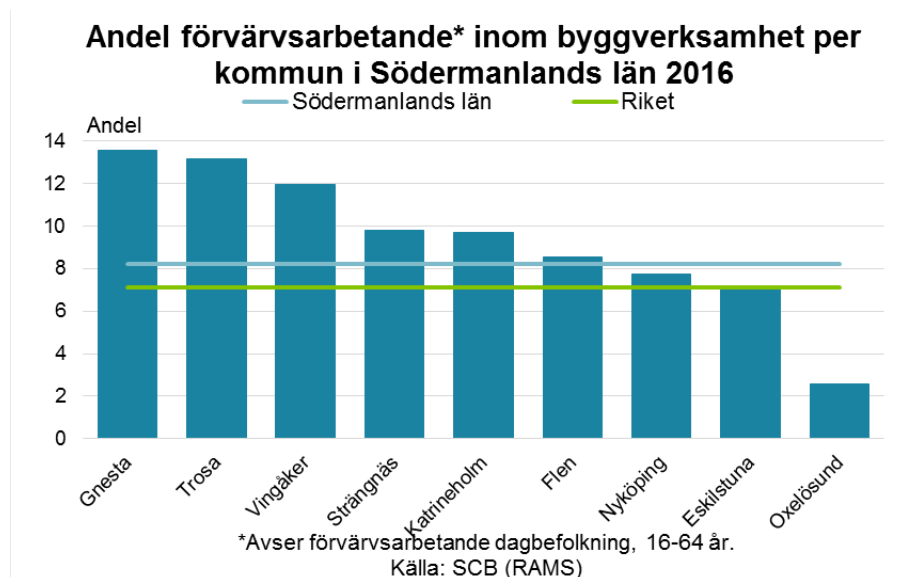
5.3 Byggverksamhet

Branschen sysselsätter 9 000 personer eller 8 procent av samtliga sysselsatta i länet. Under de senaste två åren har antalet sysselsatta ökat påtagligt i branschen. Det är en klart mansdominerad bransch där männen svarar för mer än 90 procent av sysselsättningen.

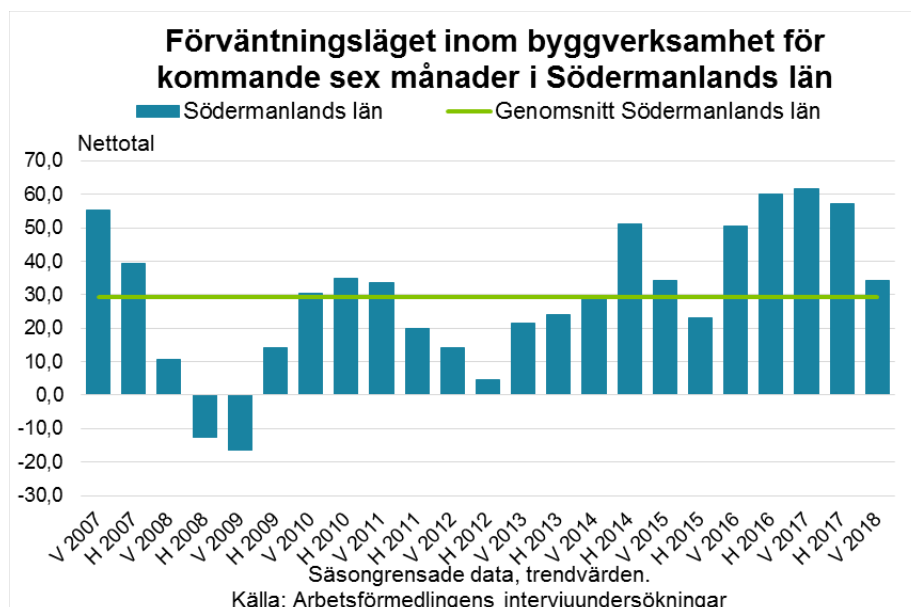
Bygg

- *från överhettning till ett bra läge*
- *bristen har dämpats*
- *stabil sysselsättning*

Inom länet har Trosa och Gnesta den högsta andelen sysselsatta inom byggverksamheten där 13-14 procent av samtliga sysselsatta återfinns i branschen. Närheten till Stockholmsregionen gynnar byggföretagen i länet och det är bara Oxelösund som har en lägre andel jämfört med riket.

Konjunkturläget är fortsatt starkt inom byggbranschen men förväntningsläget har fallit påtagligt i vårens undersökning. Det mesta tyder på att man rör sig från ett överhettat läge till ett bra konjunkturläge. Det är fortfarande endast ett fåtal företag som bedömer minskad efterfrågan. Antalet sysselsatta bedöms vara stabilt i branschen under åren 2018-2019 och bristen på ledig byggarbetskraft blir begränsande för fortsatta sysselsättningsökningar. Den goda aktiviteten inom branschen ökar möjligheterna för lärlingsanställningar i företagen och det attraherar även utländsk arbetskraft.

I vårens undersökning uppger 37 procent av de tillfrågade arbetsställena inom näringen att man upplevt arbetskraftsbrist. Det var en minskning med 15 procentenheter jämfört med våren 2017. Det är också ett tecken på ett förändrat konjunkturläge för branschen. Enligt Arbetsförmedlingens bedömning är det påtaglig eller viss brist på samtliga yrken inom branschen. Det gäller både tjänstemän och kollektivanställda.

Från låga nivåer har bostadsbyggandet ökat i länet under de senaste tre åren. Det gäller både lägenheter i flerbostadshus samt byggandet av småhus⁸. Under 2016 påbörjades byggandet av totalt 750 lägenheter i länet och under 2017 påbörjades 1 200. En fortsatt hög nivå behövs för kommande år för att bygga i kapp bristen. Enligt Länsstyrelsens⁹ bedömning behöver det byggas minst 1 300 nya bostäder per år i länet under de kommande fem åren. Det behövs för att få en fungerande bostadsmarknad som är viktig för tillväxt och utveckling. Det finns ett underskott av bostäder i alla länets kommuner och bristen på hyresrätter är störst.

Under det senaste halvåret har det dock kommit allt fler signaler om att det på flera håll i länet blivit svårare att sälja nyproducerade bostadsrätter. Höga produktionskostnader och ökade svårigheter att få lån kan vara rimliga förklaringar. Det kan medföra att många byggherrar minskar sitt risktagande genom att dra ner på takten i nyproduktionen. Det är en utveckling som kan få konsekvenser för byggarbetsmarknaden under senare delen av 2018 och åren därefter.

Det blir fortsatt bra med jobb på underhåll och anläggningssidan. På länets samtliga tre sjukhus pågår renoveringsarbeten. I Katrineholm ska man bygga seniorboende i de centrala delarna och en serverhall på 77 000 kvadratmeter för IT-tjänster. Ett liknande bygge ska även göras i Eskilstuna där det också sker en fortsatt förtätning genom bostadsbyggande i de centrala stadsdelarna samt nybyggnation för äldreboende. Den gamla simhallen ska byggas om för högskolans behov och ett större P-hus ska uppföras.

I Nyköping ska området Lilla Kungsladugården exploateras med verksamheter för handel och industri. En ny gymnasieskola ska byggas och det blir även en ny skola i Stigtomta. Byggandet av ett nytt museum är inne i slutfasen och det byggs mycket bostäder både centralt och på Arnö.

Goda pendlingsmöjligheter mot Stockholm gör att det byggs mycket bostäder i och kring Strängnäs. Området Stallarholmen växer och äldre militära anläggningar ska byggas om till bostäder. Solberga handelsområde i Strängnäs fortsätter att utvecklas med nya verksamheter. I Gnesta byggs nya bostäder, bland annat för äldreboende. Man har behov av att generationsväxla och få fram bostäder till försäljning. En del större renoveringar ska också genomföras. Även i Flen och Vingåker byggs en del nya bostäder och i Sparreholm planeras för ett större projekt med småhus i närheten av sjön Båven. I Vingåker ska även en högstadieskola uppföras.

I länet finns flera stora projekt som befinner sig på planeringsstadiet men kan bli aktuella längre fram. Det gäller exempelvis kommersiella lokaler samt förbättringar av Oxelösunds hamn. En mindre deletapp av Ostlänken har nyligen påbörjats men de riktigt stora behoven av byggarbetskraft för projektet ligger många år senare.

⁸ SCB, antalet påbörjade lägenheter i småhus och flerbostadshus. Statistik t.o.m. 2017.

⁹ Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Ostlänken är en cirka 15 mil lång planerad dubbelspårsjärnväg mellan Järna och Linköping.

5.4 Privata tjänster

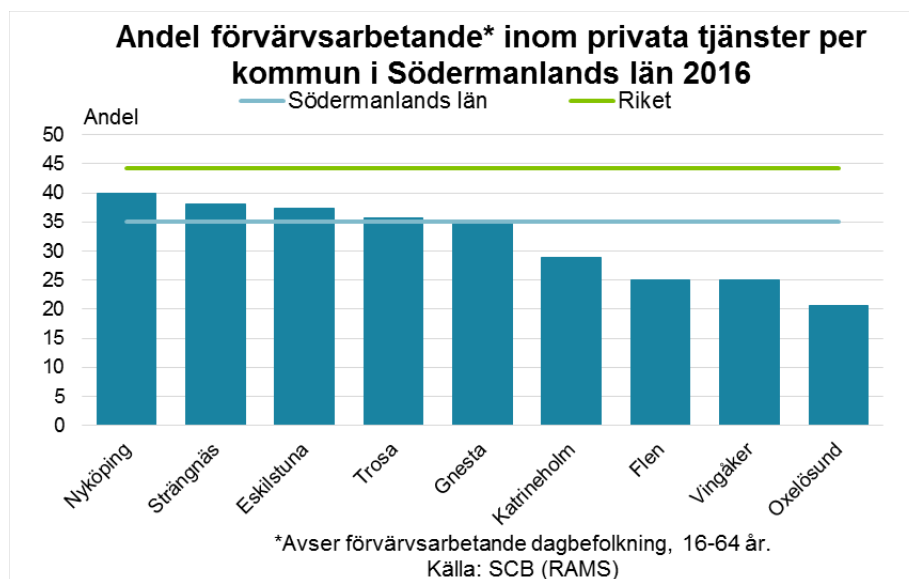
Privata tjänster är en sektor som består av många olika branscher som till exempel handel, hotell- och restaurang, transport, företagstjänster samt finansiell verksamhet. 38 700 personer eller 35 procent av länets sysselsatta arbetar inom sektorn. Det är en förhållandevis låg andel jämfört med storstadsregionerna och även jämfört med rikets andel på 44 procent. I Stockholms län återfanns 59 procent av den totala sysselsättningen inom privata tjänster.

Privata tjänster

- *länet har en låg sysselsättning i näringen*
- *uppåt för transportföretagen*
- *höga bristtal*
- *stigande sysselsättning*

Antalet sysselsatta inom privata tjänster har haft en något stigande trend under de senaste åren men utvecklingen har varit svag jämfört med riket. Det är en av huvudförklaringarna till varför strukturomvandlingen har gått långsamt i länet. Totalt för perioden 2010 till 2016 har antalet sysselsatta ökat med 3 200 personer inom privata tjänster i länet. Den starkaste jobbökningen har skett inom delbranscherna hotell- och restaurang samt företagstjänster. Inom delbranscherna transport och magasinering, information-kommunikation samt finansiella tjänster har antalet sysselsatta sjunkit. 45 procent av de som arbetar inom sektorn är kvinnor.

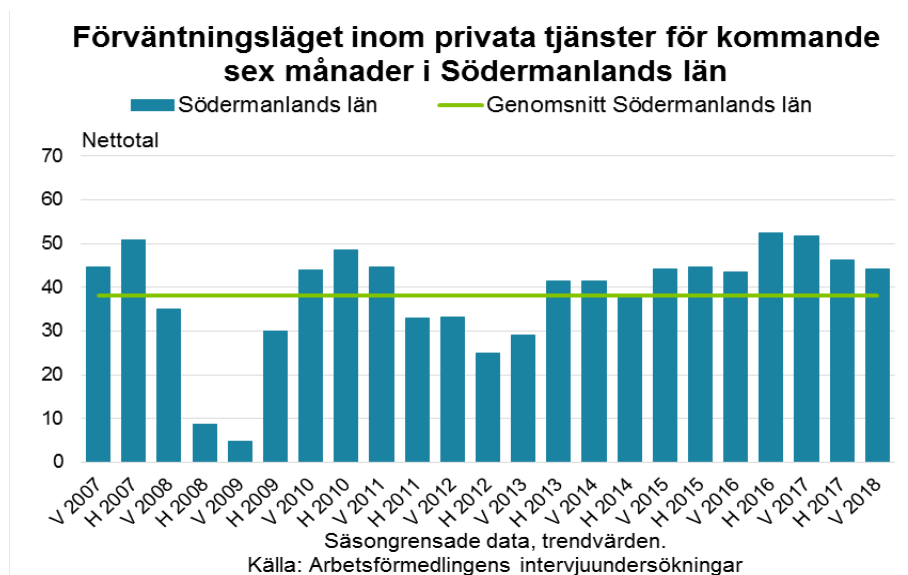
Antalet sysselsatta inom privata tjänster väntas stiga både under 2018 och 2019. Det beror till största delen på en fortsatt god nivå av den inhemska efterfrågan på varor och tjänster men även på ökade exportmöjligheter för industriföretagen som då efterfrågar mer tjänster. Tillväxten inom besöksnäringen väntas bli fortsatt positiv.

Inom länet har residensstaden Nyköping, Eskilstuna och Strängnäs den högsta andelen sysselsatta inom privata tjänster där cirka 40 procent av samtliga sysselsatta återfinns. Ingen av länets kommuner når upp till rikets andel och de lägsta andelarna finns i Oxelösund, Flen och Vingåker. Länet låga sysselsättningsandel inom privata tjänster hänger bland annat samman med en tidigare stark dominans av tillverkningsindustri, kommunernas storlek, inkomstnivåer samt närheten till Stockholmsregionen.

Stabilt förväntningsläge

Vanligtvis spirar en stark optimism inom sektorn som helhet och efter låga nettotal under hösten 2012 och hösten 2013 har det sett bättre ut i de fyra senaste undersökningarna. Jämfört med våren 2017 har nettotalet minskat något men det är fortfarande ett bra utfall för näringen. De mest positiva bedömningarna redovisas av företagen inom information-kommunikation, transport och handel.

Finansiell verksamhet, företagstjänster, information-kommunikation

Företagstjänster är en av delbranscherna inom privata tjänster som ökat sin sysselsättning mest under de senaste åren. Det beror till stor del på utvecklingen av konsulttjänster och ökad specialisering där företag i andra branscher hellre köper in specialisttjänster efter behov än att ha egna specialister anställda. Det är också här som effekterna av bemanningsbranschens utveckling blir synliga. Inom finansiell verksamhet och information-kommunikation har antalet sysselsatta minskat i länet vilket är tvärt emot utvecklingen i riket som helhet. Det kan bero på att dessa verksamheter i hög grad koncentreras till Stockholmsområdet och till andra universitetsstäder.

28 procent av företagen inom informationsverksamheten angav att man upplevt brist på arbetskraft. Det är en andel som vanligtvis brukar vara högre. Även om länet har en låg sysselsättning inom informationssektorn har man ofta svårigheter att rekrytera IT-specialister med olika inriktningar.

Inom delbranschen företagstjänster angav 37 procent av företagen att man upplevt brist på arbetskraft i samband med rekrytering. Enligt arbetsförmedlingens bedömning är det bland annat brist på tekniska konsulter med olika inriktningar, mjukvaru- och systemutvecklare, lantmätare och helpdesktekniker/supporttekniker.

Fler än 700 arbetslösa söker arbeten som städare/lokalvårdare. Samtidigt vittnar flera arbetsgivare om att det är svårt att få behörig personal som också har körkort. Ett företag löste problemet genom att köpa in el-cyklar med en liten släpkärra.

Handel och transport

Inom handel är framtidstron fortsatt stark och nettotalet för handelsföretagen uppgår till 52 i vårens undersökning. Enligt Konjunkturinstitutets senaste barometerundersökning¹⁰ är hushållen också relativt optimistiska till sin egna ekonomiska situation. Den expansiva finanspolitiken 2018 väntas också bidra till tillväxten i hushållens disponibla inkomster.

Näthandeln har växt mer påtagligt under de senaste åren och det medför att sysselsättningen inom detalj- och fackhandeln på sikt kommer att minska. Det skärper också priskonkurrensen inom branschen och många handelsföretag kommer att få svårt att klara lönsamheten.

Det är inom handel som många finner sina ingångsjobb på arbetsmarknaden och många jobbar extra på kvällar och helger. Handel är en stor bransch så sammantaget kan man räkna med ett stort antal rekryteringar. Inom detaljhandel är konkurrensen om jobben oftast stor. Man får i regel många sökande till de lediga jobben men många sökande saknar ofta de kompetenser som efterfrågas. Det kan även handla om att man inte har rätt inställning till jobbet.

Handelsföretagen har i allmänhet lättare att rekrytera arbetskraft än andra branscher. Det gäller företrädesvis inom detalj- och fackhandel. Inom partihandel kan det vara svårare och här är man ofta mer specialiserad på exempelvis försäljning, produktanpassning samt underhåll och reparationer.

I höstens undersökning angav endast 16 procent av arbetsgivarna att man upplevt brist på arbetskraft i samband med rekrytering. En fördjupad analys visar på högre bristtal inom den specialiserade fack- och partihandeln, där bristen exempelvis kan gälla ingenjörer, fordonsmekaniker, företagssäljare, bagare och konditorer.

Något av ett trendbrott har skett inom transportbranschen där företagen är nöjda med marknadsläget och redovisar ett högt nettotal för marknadsutvecklingen. Det gäller både för de företag som verkar inom persontransporter, godsfrakter och hemleveranser. Transportbranschen har stora behov av att ersätta äldre förare samtidigt som konjunkturläget har förbättrats för företagen. Tidigare har många pensionerade chaufförer fortsatt att arbeta på timanställning hos företagen. Men kravet på yrkeskompetensbevis¹¹ för förare av tung lastbil eller persontransporter har gjort att många äldre förare har slutat helt. Det är brist på förare som har yrkeskompetensbevis. Bland specialistutbildade inom transportbranschen är arbetslösheten låg.

¹⁰ Konjunkturbarometern april 2018.

¹¹ Transportstyrelsen, krav på yrkesförarkompetens från september 2016.

Hotell, restaurang samt personliga tjänster

Antalet sysselsatta inom hotell- och restaurang uppgår till 3 600 personer i länet och man har haft den starkaste sysselsättningsökningen av alla branscher sedan år 2010.

Näringen har ett högt säsongsberoende och många restauranger och andra verksamheter håller bara öppet under sommarhalvåret. Den privata konsumtionen och det ekonomiska läget inom företag och näringsliv är viktiga faktorer för utvecklingen inom näringen. Därmed är förutsättningarna mycket goda för en fortsatt tillväxt i branschen. Här finns också förväntningar på en fortsatt positiv utveckling för besöksnäringen. Som i många andra delar av landet har länet ett stort och varierat utbud av restauranger, kurs- och konferensanläggningar. I branschen finns ett stort utbud av tjänster och en ökad efterfrågan kan ibland mötas med befintliga personalresurser och med extrainkallad personal. Det är vanligt med deltids- och timanställningar i branschen. Restaurangnäringen växer och omsättningen på personal skapar många ingångar i branschen.

Den upplevda bristen på lämplig arbetskraft har under de senaste åren rusat i höjden inom branschen. 58 procent av företagen anger att man upplevt brist på arbetskraft i vårens undersökning och det var den högsta andelen av alla branscher. Branschen växer och det blir svårare att rekrytera den kvalificerade arbetskraften. Enligt arbetsförmedlingens bedömning är det en påtaglig brist på kvalificerade och erfarna kockar, hovmästare och servitörer. På en del håll i länet kan man även ha svårigheter att få tag i pizzabagare och bartendrar.

Utbudet av tjänster inom näringen som helhet påverkas också av olika trender i samhället. Det gör att nya företag snabbt kan etablera sig och andra försvinner. Det kan exempelvis gälla restauranger, caféer, skönhetssalonger, kroppsvård, nöjes- och evenemangsnäringen. På sikt kan man mycket väl föreställa sig en fortsatt positiv utveckling inom dessa områden. Man kan också vänta sig att utbudet av tjänster växer snabbare än efterfrågan. Därmed kommer kapacitetsutnyttjandet att förbli lågt vilket har betydelse för lönsamhet och rekryteringsbehov.

Bland flera yrken inom näringen finns en hög arbetslöshet som bland annat beror på att personer som saknar yrkesutbildning ofta söker arbeten inom dessa yrkesområden. Samma förhållande gäller även jobb inom exempelvis detaljhandel, lagerarbete och lokalvård.

5.5 Offentliga tjänster

Inom offentliga tjänster återfinns 42 200 personer eller 38 procent av samtliga sysselsatta i länet. Det är en andel som inkluderar privata utförare inom utbildning och vård- och omsorg som finansieras av offentliga medel. Till detta kan läggas att det offentliga årligen upphandlar varor och tjänster av privata företag för mycket stora summor. En god ordning på offentlig ekonomi blir därmed mycket viktig för stabiliteten på arbetsmarknaden.

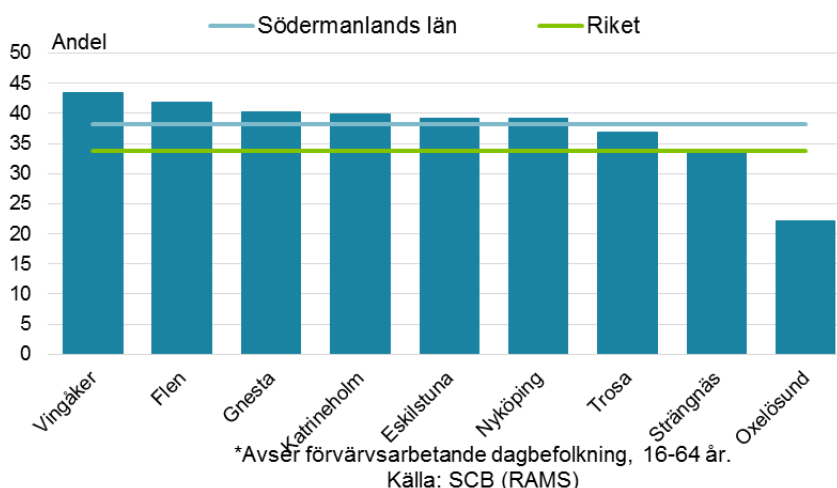
Offentliga tjänster

- länet har en hög sysselsättningsandel
- mycket höga bristtal
- stigande sysselsättning

Sedan år 2010 har antalet sysselsatta ökat med 5 000 personer inom offentliga tjänster. 79 procent av de som jobbar i näringen är kvinnor. Antalet sysselsatta inom offentliga tjänster bedöms fortsätta att stiga under 2018 och 2019. Det är framförallt äldre- och barnomsorgen som behöver utöka sitt tjänsteutbud. Ökade behov finns också inom hälso- och sjukvård och socialtjänsten. Däremot signalerar Migrationsverket att man har en övertalighet av personal eftersom antalet asylsökande minskat kraftigt under de senaste två åren. Behoven av olika tjänster inom offentliga verksamheter är tydligt stigande men önskade förstärkningar begränsas bland annat av ekonomi och bristen på arbetskraft.

Inom länet har Vingåker, Gnesta och Flen de högsta andelarna sysselsatta inom offentliga tjänster där cirka 40 procent av samtliga sysselsatta återfinns. I dessa kommuner finns specialiserade verksamheter inom utbildning, behandlingsverksamhet och omsorg som i princip har rikstäckande intag av personer med särskilda behov.

Andel förvärvsarbetande* inom offentliga tjänster per kommun i Södermanlands län 2016

I länet är det endast Oxelösund som har lägre andel än riket. Inslagen av offentliga tjänster i kommunerna påverkas bland annat av förekomsten av statlig verksamhet och befolkningens åldersstruktur.

På längre sikt står samhället och kommunerna inför mycket stora demografiska förändringar. Befolkningen ökar och det blir fler barn och ungdomar i skolåldrar. Det blir samtidigt en markant ökning av antalet äldre i befolkningen. Det skapar ökade personalbehov inom viktiga samhällsfunktioner som utbildning, hälso- och sjukvård samt omsorg. Det är områden som redan i dagsläget omfattas av många bristyrken.

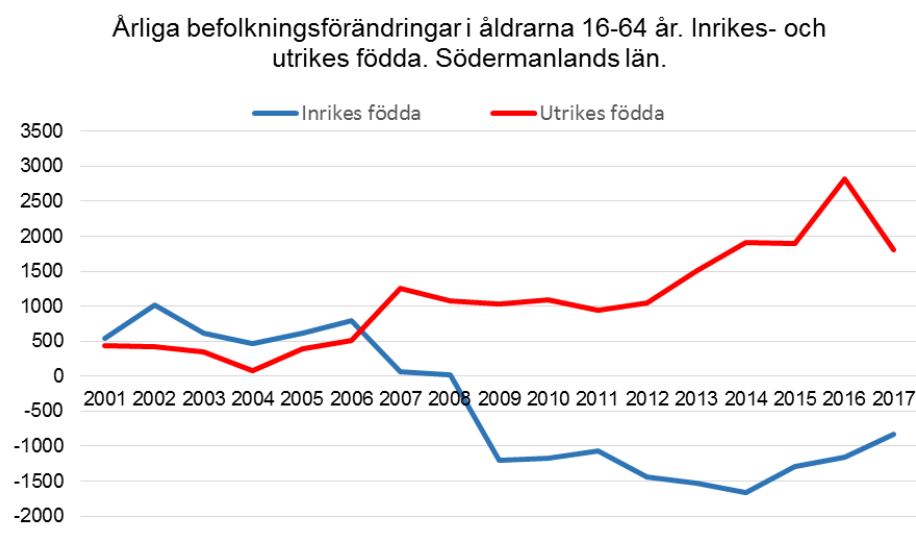
Generationsväxlingen har varit omfattande under ett antal år och den har ännu inte spelat ut sin roll. Det mesta pekar mot att åldersavgångarna från arbetsmarknaden kommer att överstiga antalet nytilträdande på arbetsmarknaden under de kommande 20 åren. Men en uthållig migration och framgångsrik integration av nyanlända kan förhindra en sådan utveckling. Under de närmaste åren ökar utbudet av arbetskraft i länet och hela ökningen beror på nyanlända.

6 Utbudet av arbetskraft

6.1 Befolkning och arbetskraft

På nyårsafton 2017 uppgick länets befolkning till 291 300 personer (alla åldrar). Det motsvarade 2,9 procent av befolkningen i hela landet. Jämfört med år 1999 var det en ökning med 35 500 personer och ökningstakten motsvarade i stort sett den riksgenomsnittliga. Liksom i många andra delar av landet är det den utrikesfödda befolkningen som svarar för merparten av befolkningsökningen (77 procent). Med undantag för Vingåker har befolkningen ökat i samtliga länets kommuner jämfört med befolkningstalet år 1999. Störst befolkningsökning hittar vi i Trosa, Strängnäs och Eskilstuna.

Om vi studerar åldrarna 16-64 år kan vi konstatera att länets befolkningsutveckling inte hängt med i rikets ökningstakt samt att tre kommuner haft en minskande befolkning. I dessa åldrar är det också stora skillnader i befolkningsutvecklingen mellan inrikes- och utrikes födda. Man kan säga att befolkningen i åldrarna 16-64 år utgör basen för arbetskraften.

Under de senaste 19 åren har barnafödandet varit en stigande trend även om man kan notera tillfälliga minskningar för vissa år. Under inledningen av 2000-talet föddes 2 500 barn årligen och under de senaste tre åren omkring 3 200 barn per år. Enligt en tidigare presenterad befolkningsprognos väntas barnafödandet fortsätta att stiga i länet och det bör leda till utökningar inom barnomsorgen och längre fram även förskolan och grundskolan.

Elevunderlaget för gymnasieskolan har varit sjunkande under många år men från och med år 2016 har kurvan vänt svagt uppåt igen. Antalet personer som är 65 år eller äldre uppgår till 65 300 personer i länet. Det är en ökning med 14 500 personer under de senaste 10 åren. Under många år framöver väntas antalet äldre att fortsätta öka vilket påverkar behoven av hälso- och sjukvård och vård-omsorg.

6.2 Fler i arbetskraften genom migrationen

Befolkningen i arbetsföra åldrar utgör basen för arbetskraften. Deltagandet i arbetskraften påverkas av en rad faktorer som bland annat studiedeltagande, sjukskrivningstal, pensionsavgångar och konjunkturläge. I konjunkturuppgångar ökar vanligtvis inflödet till arbetskraften. Det blir ett tillskott av personer från bland annat utbildningssystemet, personer som lämnar sin sjukskrivning samt personer som är latent arbetssökande.

I november 2017 uppgick den registerbaserade och beräknade arbetskraften i Södermanland till 139 800 personer. Under de senaste tre åren har antalet personer i arbetskraften ökat med 2 000 personer per år. Under 2018 och 2019 bedöms arbetskraften öka med 900 personer per år. Den lägre ökningen under prognosåren grundas på bedömningar om en minskad migration.

6.3 Förbättrade pendlingsmöjligheter

Under 2017 infördes ett pendlarkort i länet som gör det möjligt att åka med såväl SJ som SL¹² på ett och samma kort. Efterhand blir det även fler avgångar och nya tåg både mot Östergötland, Örebro, Uppsala och Stockholm. Det skapar nya möjligheter att än tydligare koppla samman Mälardalen och Södermanland med angränsande arbetsmarknader. Dessutom stärks länets attraktionskraft bland personer och familjer som tycker att Stockholm blivit överhettat.

Antalet förvärvsarbetande utpendlare från länet, över annan länsgräns, uppgick till 24 400 personer under 2016. Antalet inpendlare uppgick samtidigt till 11 100 personer. Under de senaste 10 åren har inpendlingen ökat något mer än utpendlingen. Med ett enhetligt och smidigare pendlarkort väntas pendlingen öka tydligare under de närmaste åren. Det kommer att få en positiv påverkan på arbetslösheten samtidigt som skattekraften blir kvar i länet. Utpendlingen från länet sker till stor del från länets östra delar mot Stockholmsregionen. Vidare Eskilstuna-Västerås samt från västra Sörmland mot Östergötland.

6.4 Högt arbetskraftsdeltagande men låg sysselsättningsgrad

År 2016 uppgick arbetskraftsdeltagandet¹³ i Södermanland till 79,8 procent av befolkningen 16-64 år. Länets arbetskraftsdeltagande kan jämföras med 79,4 procent i hela landet. Jämfört med år 2014 har arbetskraftsdeltagandet stigit i både länet och riket.

¹² SL, Stockholms Lokaltrafik, T-bana samt buss.

¹³ Andelen förvärvsarbetande (nattbefolkningen) och arbetslösa av befolkningen 16-64 år (SCB 2015).

De utrikesfödda hade samma år ett arbetskraftsdeltagande på 71,3 procent. Det markant lägre arbetskraftsdeltagandet bland utrikesfödda, jämfört med hela befolkningen, visar att här finns en betydande resurs av arbetskraft att tillgå som varken arbetar eller är arbetslösa. Det gäller inte minst utrikesfödda kvinnor där arbetskraftsdeltagandet uppgick till 67,3 procent som kan jämföras med 81,5 procent bland länets kvinnor som var födda i landet.

I åldrarna 20-24 år uppgick länets arbetskraftsdeltagande till 73,6 procent och det var 4,2 procentenheter högre än riksgenomsnittet. Länets högre andel sammanhänger med ett lågt studiedeltagande. År 2016 befann sig 12,6 procent av länets ungdomar i åldrarna 20-24 år i studier och det kan jämföras med riksgenomsnittet på 18,3 procent. Om fler ungdomar i länet studerade skulle färre vara arbetslösa. I länet är det således fler unga som väljer att arbeta, eller söka arbete, efter gymnasiet. Det i sin tur bidrar till en högre ungdomsarbetslöshet. I slutet av april 2018 var 11,9 procent¹⁴ av ungdomarna i åldern 20-24 år arbetslösa i länet och det var 2,7 procentenheter över riksgenomsnittet.

I tabellen nedan redovisas arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden för olika grupper i befolkningen. En jämförelse görs mellan Södermanlands län samt riket. För arbetskraftsdeltagandet är differensen mot riket störst i ungdomsgruppen.

Sysselsättningsgraden¹⁵ är med undantag för ungdomarna genomgående lägre jämfört med riket. Särskilt hög är differensen bland utrikesfödda och bland utrikesfödda kvinnor. Det visar att länet har svårigheter att upprätthålla en hög sysselsättning bland befolkningen. Man ska samtidigt beakta att sysselsättningsgraden påverkats av nyanlända som ofta behöver en längre tid för att bli matchningsbara mot jobben.

¹⁴ Arbetslösa i procent av den registerbaserade arbetskraften 20-24 år.

¹⁵ Andelen förvärvsarbetande (nattbefolkningen) i procent av befolkningen 16-64 år. Källa SCB 2016.

Tabell: Arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden för olika grupper i befolkningen. Förvärvsarbetande nattbefolkning¹⁶. Södermanlands län samt riket.

	D-län	Riket	Differens
Arbetskraftsdeltagande	79,8	79,4	0,4
Män	81,4	80,3	1,1
Kvinnor	78,2	78,4	-0,2
-därav utrikesfödda	71,3	70,5	0,8
Män	75,3	73,1	2,2
Kvinnor	67,3	67,9	-0,6
Ungdomar 20-24 år	73,6	69,4	4,2
Sysselsättningsgrad	72,9	74,8	-1,9
Män	74,0	75,3	-1,3
Kvinnor	71,8	74,2	-2,4
-därav utrikesfödda	52,1	58,0	-5,9
Män	54,9	59,8	-4,9
Kvinnor	49,3	56,1	-6,8
Ungdomar 20-24 år	64,2	63,4	0,8

6.5 Den regionala högskolan är viktig för länet

Många ungdomar uppmuntras på olika sätt att söka till eftergymnasiala utbildningar. Men det är inte självklart att en region kan lyckas med att markant öka övergångarna till högskolan. Konkurrensen om utbildningsplatserna är hög på många utbildningar. Under hösten 2017 var det fler sökande som inte blev antagna till högskolorna i landet jämfört med det antal som fick en studieplats. För att öka sina möjligheter krävs en målmedveten satsning redan tidigt under skollåren.

Ett annat problem ligger i en låg återvändandeandel bland högskolestuderande som studerar utanför länet. Många blir kvar på sina studieorter och återvänder inte till hemorten. Exporten av studenter har också betydelse för arbetskraftsförsörjningen av högskoleutbildad arbetskraft, inte minst inom offentliga verksamheter där bristtalen är mycket höga i länet. Utbildningarna inom högskolan Eskilstuna-Västerås, som i hög grad får studenter inom närområdet, blir därmed viktiga för regionen.

¹⁶ Förvärvsarbetande som bor i länet oavsett var arbetsplatsen är belägen. Källa: SCB 2016.

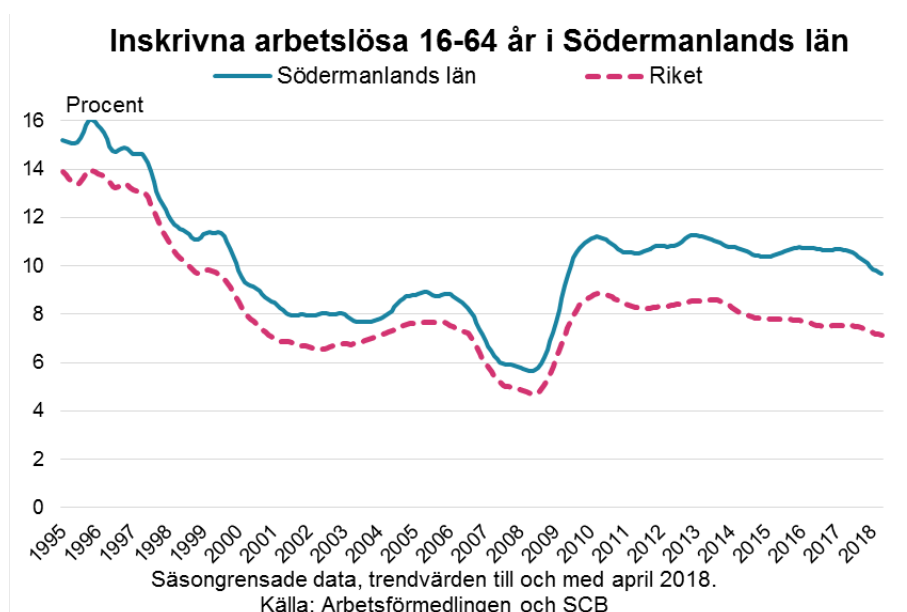
7 Inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen

7.1 Arbetslöshetens utveckling

I diagrammet nedan redovisas den totala arbetslösheten i procent av den registerbaserade arbetskraften för Södermanlands län och riket. Här framgår att länets relativa arbetslöshet genomgående är högre än riket och att gapet mellan kurvorna vidgades under och efter finanskrisen 2008-2009. Under åren 2011-2016 förändrades inte arbetslösheten särskilt mycket i länet och det berodde på att utbudet av arbetskraft ökade samtidigt som konjunkturläget inte var på topp i alla branscher. Det är först under inledningen av 2017 som arbetslösheten faller tydligare i länet och det beror både på en konjunkturförstärkning och på färre nyanlända.

Länets högre arbetslöshet är delvis strukturellt betingad men påverkas även av olika konjunkturskiften. Vi kan konstatera att länet drabbades hårdare under finanskrisen än riket i övrigt. Återhämtningen under 2010 blev kortvarig men fick ändå ett större genomslag i Södermanland. Länet har också haft en bättre utveckling från och med 2017 och gapet till rikets arbetslöshet har minskat.

Enligt denna prognos sjunker arbetslösheten både under 2018 och 2019 och vid utgången av det senare året väntas 11 900¹⁷ personer, eller 8,6 procent av den registerbaserade arbetskraften, vara arbetslösa i länet.

¹⁷ Genomsnitt för kvartal fyra 2019.

Att länets arbetslöshet genomgående är högre än riket kan exempelvis förklaras av länets större jobbförluster inom industrin och en lägre tillväxt av nya jobb inom vissa tjänstenärings. Här finns och har funnits betydande inslag av mogen industriproduktion som sakta men säkert fört en krympande tillvaro för att överleva i den ökade internationella konkurrensen.

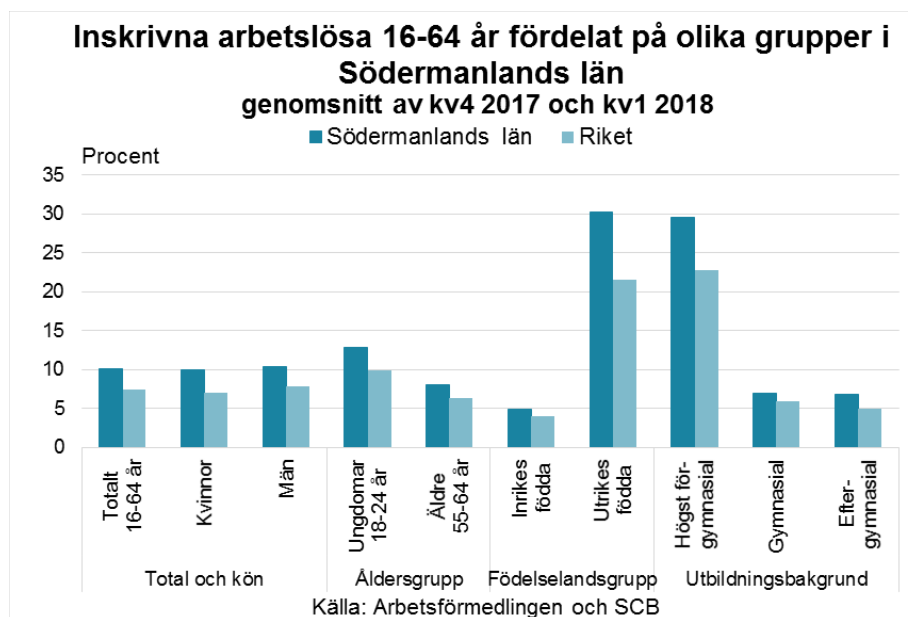
Vidare finns många exempel på stora industriföretag som helt eller delvis lämnat länet. Det har varit händelser som av och till drabbat länet och som ofta medfört en viss strukturellt betingad arbetslöshet.

Framväxten av nya jobb inom service- och tjänstenärings tycks ha bättre betingelser i landets större städer och universitetsstäder där tillgången på eftergymnasialt utbildade är större och där näringslivet är mer varierat. Man kan också nämna länets lägre deltagande i eftergymnasiala studier som framförallt har betydelse för ungdomsarbetslösheten. Även detta har kopplingar till en tidigare stark industri-tradition.

7.2 Arbetslöshetens sammansättning

I diagrammet nedan redovisas den totala arbetslösheten för olika grupper av arbetslösa i länet och för riket som helhet. I bilaga 3 finns en motsvarande redovisning för varje kommun i länet.

Av diagrammet framgår att andelen arbetslösa av arbetskraften i Södermanland, genomgående är högre än i riket som helhet. Differensen är särskilt stor bland utrikesfödda, personer med högst förgymnasial utbildning samt ungdomar.

Det tyder på att länet har omfattande problem på arbetsmarknaden som slår hårdast mot de grupper av arbetslösa som även i vanliga fall har större svårigheter än andra att komma in på arbetsmarknaden. Bland utrikesfödda är skillnaden mot riksandelen 8,7 procentenheter. Den höga arbetslösheten bland utrikesfödda beror på att länet tagit emot många nyanlända under senare år samtidigt som utbudet av arbeten i länet är begränsat inom områden som handel, transporter, service, hotell och restaurang. Det vill säga yrkesområden som oftare erbjuder ingångsjobb jämfört med många andra områden.

Arbetsförmedlingens samordnande ansvar för etableringsinsatser medför ofta en tidig inskrivning på Arbetsförmedlingen av nyanlända. Vanligtvis sker detta när man fått uppehållstillstånd och ett eget boende i någon kommun. På mindre orter där det finns anläggningsboende, och en tillgång på lediga lägenheter, kan därför arbetslösheten bli mycket hög bland utrikesfödda. För länets del gäller det exempelvis Vingåker och Flen (bilaga 3). Det finns också ett samband mellan den totala arbetslösheten och den bland utrikesfödda. Om arbetsmarknaden är stark gynnar det alla grupper och för länets del är det ett samband som blivit allt tydligare under det senaste året.

Andelen arbetslösa i Södermanland uppgick till 10,1 procent som ett genomsnitt för perioden oktober 2017 – mars 2018. Det är stora skillnader på arbetslöshetens nivå inom länet. I de östligaste kommunerna är arbetslösheten oftast lägre än riksgenomsnittet och den är oftast högre i den centrala och västra länsdelen. Trosa, Gnesta och Strängnäs kommuner med närheten till Stockholm hade lägst arbetslöshet. I Gnesta och Trosa uppgår utpendlingen till över 50 procent av de sysselsatta och i Strängnäs till 46 procent. Lägst utpendling hade Eskilstuna med 18 procent av antalet sysselsatta.

Antalet arbetslösa med utsatt ställning minskar

Inslagen av grupper med utsatt ställning på arbetsmarknaden¹⁸ bland de totalt inskrivna arbetslösa ökade kraftigt under lågkonjunkturen 2008-2009. Den har därefter fått ytterligare tillskott genom sjukförsäkringsreformen och en ökad migration. Under det senaste året har antalet personer med utsatt ställning minskat i länet men deras andel av den totala arbetslösheten har stigit med 7 procentenheter sedan våren 2015. Det betyder att arbetslösheten sjunker snabbare i gruppen som inte har en utsatt ställning på arbetsmarknaden. Man kan samtidigt konstatera att de senaste årens utbudsökning av arbetskraften, per definition, skett bland personer med utsatt ställning.

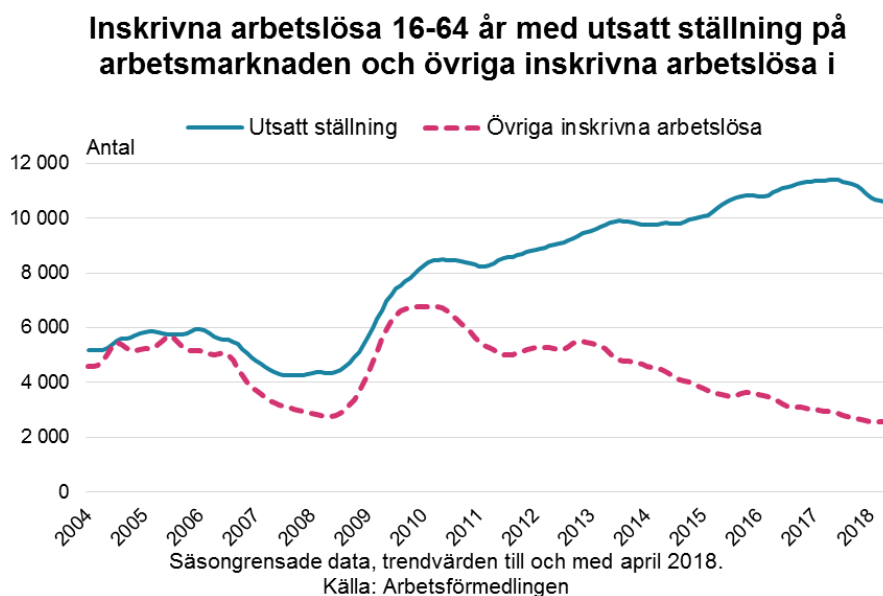
Under april 2018 uppgick andelen med utsatt ställning till 81 procent av samtliga arbetslösa i länet. Det var den högsta noteringen i landet och kan jämföras med 76

¹⁸ I grupperna med utsatt ställning ingår personer med högst förgymnasial utbildning, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, äldre 55-64 år.

procent i riket som helhet. Gruppens andel av den totala arbetslösheten har stigit påtagligt under de senaste åren och det har medfört en kraftig förändring av arbetslöshetens sammansättning. I kombination med uppdraget att prioritera arbetet mot de som står längst från arbetsmarknaden så har arbetsförmedlingens arbete fått ändra fokus. Denna förändring är också en förutsättning för att många av personerna med utsatt ställning ska komma i arbete och lämna ett försörjningsstöd.

Bland gruppen övriga inskrivna arbetslösa har arbetslösheten fortsatt falla sedan år 2013 och den är nu lägre jämfört med läget innan finanskrisen. Det är samtidigt en indikation på att det sannolikt blir allt svårare att ytterligare sänka arbetslösheten i den gruppen.

10 600 personer räknades i april 2018 till grupper med utsatt ställning i länet. I gruppen övriga inskrivna arbetslösa uppgick antalet till 2 400 personer. Med ett starkt konjunkturläge och färre nyanlända väntas antalet personer med utsatt ställning på arbetsmarknaden fortsätta att minska under 2018 och 2019.

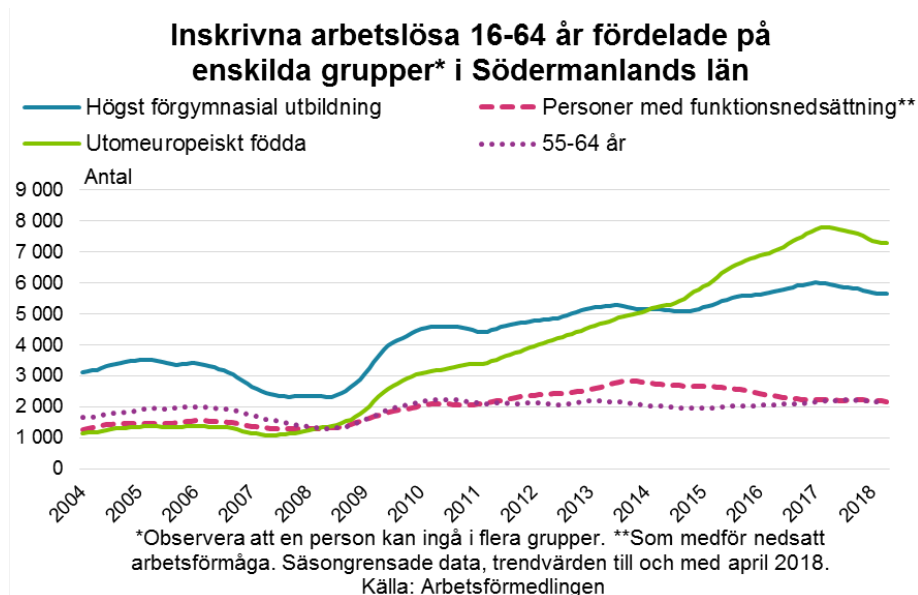
Arbetslösheten minskar bland utomeuropeiskt födda

I såväl Södermanland som riket i helhet har migrationen varit stor under de senaste åren och det största tillskottet till arbetskraften har kommit genom nyanlända från länder utanför Europa. Man kan därmed se att det finns ett tydligt samband mellan antalet nyanlända och arbetslöshetens utveckling bland utomeuropeiskt födda.

Under åren 2011-2016 mer än fördubblas arbetslösheten bland utomeuropeiskt födda men den har minskat tydligt under det senaste året och det är en utveckling som väntas fortgå.

44 procent av de arbetslösa utomeuropeiskt födda i länet har en utbildningsnivå som minst motsvarar gymnasieutbildning. Resterande personer i gruppen har låg utbildningsnivå och det medför att de har en problematisk situation på arbetsmarknaden. Det visar samtidigt på mycket stora behov av grundläggande utbildningsinsatser för att senare kunna gå vidare med yrkesutbildning. Det är den korta utbildningen som är det stora problemet och som även är ett problem för inrikes födda med kort utbildning.

5 600 personer av samtliga arbetslösa i länet har högst förgymnasial utbildningsnivå. Det motsvarar 43 procent av samtliga arbetslösa i länet. I riket som helhet var motsvarande andel 36 procent. Arbetslösa som saknar gymnasieutbildning har betydligt svårare än personer med högre utbildning att snabbt få ett arbete. Det gör att andelen med högst förgymnasial utbildning av samtliga arbetslösa ökar över tiden. Man har också en svagare grund för olika former av vidareutbildning.

8 Fördjupningsruta: Södermanlands län

Vilka är de vanligaste yrkena bland lågutbildade

Om vi utgår från befolkningens utbildningsnivå¹⁹ i länet så har andelen med högst förgymnasial utbildning minskat från 31 procent till 20 procent under de senaste tjugo åren. Andelen med högst gymnasial utbildning har legat still på 50 procent och andelen med eftergymnasial utbildning har stigit från 20 till 30 procent. De senaste årens omfattande migration till länet har inte påverkat denna utveckling nämnvärt då många nyanlända också har gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Däremot är det tydligt att personer med låg utbildningsnivå har större svårigheter att få arbete och därför är klart överrepresenterade bland de som är arbetslösa.

Av länets sysselsatta har 12 500 personer en förgymnasial utbildning som sin högsta utbildningsnivå. Det motsvarar 11 procent av samtliga sysselsatta. Andelen med högst gymnasial utbildning var 55 procent och 34 procent av de sysselsatta hade någon form av eftergymnasial utbildning.

I tabellen nedan visas de vanligaste yrkena bland in- och utrikesfödda, kvinnor och män, med högst förgymnasial utbildning. Bland inrikes- och utrikesfödda kvinnor är merparten av de vanligaste yrkena de samma och det handlar oftast om vård-omsorg eller något serviceyrke. Bland inrikes födda kvinnor finns butikssäljare med på listan och bland utrikesfödda kvinnor finns i stället maskinoperatör inom livsmedels-industrin.

Bland inrikes födda män dominerar arbeten inom bygg, transport och lager. Bland utrikesfödda män toppas listan av arbeten inom industri, servicearbete samt arbeten inom vård-omsorg.

Tabell: De vanligaste yrkena bland personer med högst förgymnasial utbildning. Källa SCB 2016.

Inrikesfödda kvinnor	Inrikesfödda män	Utrikesfödda kvinnor	Utrikesfödda män
Vårdbiträden	Lager- och terminalpersonal	Städare	Maskinoperatörer, livsmedelsind.
Städare	Lastbilsförare m.fl.	Vårdbiträden	Maskinställare, metallarbete
Personliga assistenter	Fastighetsskötare	Personliga assistenter	Restaurang- och köksbiträden
Restaurang- och köksbiträden	Maskinställare, metallarbete	Restaurang- och köksbiträden	Lager- och terminalpersonal
Barnskötare	Träarbetare, snickare m.fl.	Maskinoperatörer, livsmedelsind.	Städare
Butikssäljare, dagligvaror	Motorfordonsmekaniker	Övriga servicearbetare	Övriga servicearbetare
Butikssäljare, fackhandel	Anläggningsmaskinförare	Barnskötare	Personliga assistenter
Undersköterskor, äldreboende	Butikssäljare, fackhandel	Elevassistenter m.fl.	Vårdbiträden

I bilaga fyra finns motsvarande tabeller för personer med gymnasial och eftergymnasial utbildningsnivå.

¹⁹ 16-64 år (Källa:SCB, 1997-2017)

En hög andel bland svaga grupper får arbete med stöd

Ett sätt att mäta omsättningen till arbete är att följa individer som vid en viss tidpunkt varit arbetslösa, för att senare följa upp statusen vid en annan tidpunkt. I en studie som gjorts har länets arbetslösa i april 2017 varit utgångspunkten och dessa har sedan följts upp ett år senare. I april 2017 fanns det 14 200 inskrivna arbetslösa vid länets arbetsförmedlingar. Av dessa hade 4 100 personer lämnat arbetslösheten och befann sig i en anställning ett år senare. Merparten av de som var i arbete vid uppföljningstillfället hade anställningar som var osubventionerade.

Grupper av arbetslösa som har en svag ställning på arbetsmarknaden har i högre grad än andra ett ekonomiskt stöd för att underlätta en anställning. En sådan grupp är exempelvis utrikesfödda som varit utan arbete i mer än ett år och som dessutom har en låg utbildningsnivå. Bland dessa hade 23 procent ett arbete vid uppföljningen och 70 procent av de som fått arbete, hade ett arbete där det utgick ett ekonomiskt stöd för deras anställning. Utan ett samhällsstöd för deras möjligheter till arbete skulle deras situation på arbetsmarknaden vara betydligt svårare. Bland arbetslösa som inte hade en utsatt ställning och som hade en gymnasial utbildning hade 42 procent av de arbetslösa fått arbete. I denna grupp hade endast 17 procent fått ett arbete med ett ekonomiskt stöd.

9 Utmaningar på länets arbetsmarknad

De största utmaningarna på länets arbetsmarknad är inte unika för länet utan gäller för hela riket. Det handlar bland annat om:

- Nyanländas etablering på arbetsmarknaden
- En effektivare matchning
- Insatser mot långtidsarbetslösheten.

Matchningen till arbete och utbildning

Sett över en längre period har kraven på olika kompetenser ökat inom många yrken. Drivkrafterna bakom detta kan vara införandet av ny teknik, internationalisering, strukturförändringar eller ökade krav på avkastning. Under de senaste fem-sex åren har bristtalen haft en stigande trend över hela arbetsmarknaden. Generationsväxlingen och konjunkturförstärkningen har bidragit till en hög efterfrågan på arbetskraft och personer med rätt kompetens har i allt högre grad blivit en bristvara. Bilden är ganska likartad över hela riket och bristtalen är särskilt höga inom offentliga verksamheter.

Det handlar om allt från sjukvårdspersonal, socialsekreterare och pedagoger till byggarbetskraft, industriarbetare och yrkesförare. Matchningen till arbete har blivit svårare eftersom de med efterfrågad kompetens redan har fått jobb. Trots en mycket stark arbetsmarknad har bristtalet inom det privata näringslivet i länet inte ökat särskilt mycket under det senaste året. Det vittnar om att många arbetsgivare insett att man måste vara mer flexibla och finna nya lösningar för sina rekryteringsbehov. Det ställer ökade krav på Arbetsförmedlingens samarbete med företagen samtidigt som anpassade krav gör att allt fler arbetslösa kan komma in på arbetsmarknaden. Här finns många exempel på kreativa lösningar som gett resultat.

Kompetensförsörjningen handlar inte bara om eftergymnasiala utbildningar. Dimensioneringen av gymnasieutbildningarna behöver bli bättre. Många bristyrkesutbildningar har ett lågt söktryck. Många ungdomar upplever inte vissa av dessa yrken som tillräckligt attraktiva. När det gäller gymnasieutbildningar så finns det flera exempel på yrkesprogram som bara söks av ett mindre antal elever trots att jobbmöjligheterna är mycket goda vid fullgjord examen. Det gäller exempelvis omvårdnad, industri och fordonsförare.

Det är viktigt att ungdomar kan få god information om olika yrken och utbildningar innan de gör sina gymnasieval. Här har studie- och yrkesvägledare en viktig funktion men även elevernas lärare. För att stärka och säkra näringslivets kompetensförsörjning är samverkan mellan näringsliv och skola en viktig fråga. En sådan samverkan kan också bidra till ökad kvalitet i skolan. Skolan kan därigenom se företagens behov och få ökad insikt om vilka kunskaper som behövs.

I dag förstärks arbetskraften främst av personer som flyttar hit från andra länder. Många är vuxna. De behöver ges större chanser att utbilda sig till de yrken där jobbchanserna är goda. Olika former av vuxenutbildningar behöver byggas ut för att underlätta omskolning senare i livet. Vuxenutbildningen är en allt viktigare funktion i samhället som sannolikt kommer bli än mer viktig. Kompetensutveckling är också en förutsättning för en effektiv matchning. Det finns många mötesplatser och tekniker/verktyg för matchning men det måste också finnas kompetenser att matcha.

Inom ramen för det nya etableringsprogrammet²⁰ införs utbildningsplikt för deltagare med kort utbildning. Syftet med utbildningsplikten är att stärka nyanländas etablering och bidra till att matchningen förbättras. Målgruppen är deltagare som har kort utbildning och som därför inte kan matchas till arbete under tiden för programmet. Studieplikten avser studier vid kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare samt på grundläggande eller gymnasial nivå eller inom folkhögskola.

Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden

Etableringen och integrationen av nyanlända är en av samhällets nyckelfrågor. En lyckad integration bidrar till tillväxt i ekonomin och är dessutom en förutsättning för att arbetsmarknaden i Sverige ska kunna växa.

Bostadsfrågan är central när det gäller integrationen. Den nya bostadningsslagen har bland annat som syfte att avlasta orter som tidigare haft ett oproportionellt stort flyktingmottagande. Kommuner som har en jämförelsevis god arbetsmarknad, stor befolkning, lågt mottagande och förhållandevis få asylsökande kommer att få ta emot fler nyanlända än kommuner med sämre förutsättningar.

Utan migration skulle Södermanland ha en krympande arbetskraft med på sikt en ökad försörjningsbörda som följd. Tillskotten till arbetskraften från nyanlända är mycket välkommet. Att på bästa sätt tillvarata nyanländas kompetens på arbetsmarknaden är fördelaktigt för samhället. En förhållandevis stor del av de nyanlända har en gymnasial- eller eftergymnasial utbildning och de borde ha goda förutsättningar att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden relativt fort. Snabbspårmodellen bygger på den tanken och syftar till att underlätta för de nyanlända som har erfarenhet eller utbildning inom ett bristyrke. Det handlar om att i en sammanhållen process erbjuda praktik, språkträning och utbildning. Snabbspåren är för övrigt inte begränsade endast till akademikeryrken.

Motverka långa tider i arbetslöshet

Ökningen av antalet personer som varit arbetslösa i två år eller mer visar en oroväckande utveckling. Detta trots en god arbetsmarknad de senaste åren. En del av problemet består i att antalet långtidsarbetslösa som saknar gymnasieutbildning ökat. De som saknar gymnasieutbildning har en svag position på arbetsmarknaden.

²⁰ Infördes 1 januari 2018

Här finns en fara för att långtidsarbetslösheten blir kvar på en hög nivå vilket bidrar till en alltmer ogynnsam sammansättning av arbetslösheten. Arbetslösa med en starkare ställning på arbetsmarknaden finner snabbt arbete medan personer med utsatt ställning på arbetsmarknaden drabbas av längre tider utan arbete. Utan särskilda insatser löper personer med utsatt ställning en väsentligt större risk att fastna i långvarig arbetslöshet. I slutet av april 2018 hade 3 700 personer varit utan arbete längre än två år. Det motsvarade nästan 30 procent av samtliga arbetslösa. Nästan 50 procent av de långtidsarbetslösa hade en låg utbildningsnivå.

För att motverka långtidsarbetslöshet är olika former av kompetensutveckling viktiga inslag. Fler behöver erbjudas möjligheter att nå upp till gymnasienivå och det ska även finnas möjligheter till omskolning senare i livet. Sammantaget ställer det stora krav på en effektiv arbetsmarknadspolitik men också tydliga krav på andra politikområden såsom utbildnings- och näringspolitik. Arbetsförmedlingen behöver även i högre grad samverka med andra aktörer såsom exempelvis kommunerna. För att hålla tillbaka långtidsarbetslösheten måste alla tillgängliga verktyg nyttjas, både utbildning och Arbetsförmedlingens programinsatser.

10 Bilagor

10.1 Bilaga 1 Metod och urval

Historia och syfte

Arbetsförmedlingen har gjort prognoser sedan 1960-talet. Den nuvarande metodiken infördes i mitten av 1990-talet. Samtidigt infördes ett enhetligt intervjuformulär. Sedan dess har intervjuformuläret utvecklats och antalet frågor har blivit fler.

Syftet med prognosarbetet är att ge Arbetsförmedlingen detaljerad kunskap om läget och framtidsutsikterna på arbetsmarknaden, vilket är viktigt för förmedlingens arbete med vägledning. Prognosarbetet stödjer på så sätt Arbetsförmedlingens kärnuppgift som är att matcha arbetssökande mot arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Det sammanställda materialet är också ett viktigt underlag för planeringen av verksamheten på såväl lokal som central nivå. Ytterligare ett viktigt syfte med Arbetsförmedlingens prognoser är att informera och påverka externa aktörer. Arbetsförmedlingen publicerar en nationell och 21 regionala prognoser två gånger per år, i juni och december

Metod och undersökningens genomförande

Arbetsförmedlingens prognoser baseras på intervjuer med ett mycket stort antal privata och offentliga arbetsgivare. Intervjuerna görs av arbetsförmedlare och svaren inhämtas genom samtal med arbetsgivarna vid ett besök eller per telefon. Motivet till detta arbetssätt är att den ansvarige arbetsförmedlaren ska ha möjlighet att ställa följdfrågor, bland annat för att minska risken för missförstånd kring frågornas syfte och innehåll.

Frågorna handlar bland annat om arbetsgivarnas bedömningar om efterfrågan på varor och tjänster. Vidare ställs frågor om företagens kapacitetsutnyttjande, antal anställda, rekryteringsbehov, bristyrken samt löneutveckling. På motsvarande sätt får de offentliga arbetsgivarna frågor om utvecklingen för sin verksamhet samt om eventuell övertalighet. Uppgifterna inhämtas under sekretesskydd enligt SFS 2009:400 (Offentlighets- och sekretesslagen) 28 kap 12§. Arbetsgivarna har ingen juridiskt bindande skyldighet att delta i Arbetsförmedlingens undersökning.

Resultaten av intervjuundersökningen utgör den viktigaste källan till prognosbedömningarna. En analys och sannolikhetsbedömning av svaren görs dock även med hjälp av annan statistik och med hänsyn till andra faktorer som påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden.

Urval och svarsfrekvenser

Basen för Arbetsförmedlingens prognoser är intervjuer med ett representativt urval av arbetsställen^[3] hämtade från Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Från

^[3] Med arbetsställe avses ett företags lokala arbetsplats.

och med 2013 avser urvalen arbetsställen med minst fem anställda. För arbetsställen med fler än 100 anställda är undersökningen en totalundersökning. Urvalet är stratifierat utifrån näringsgren (enligt SNI 2007), arbetsställestorlek^[4] och region. Samma urval används normalt i ett år (två prognostillfällen) innan det byts ut mot ett nytt. Urvalet är anslutet till SCB:s Samu-system.

För att vara en urvalsundersökning är antalet intervjuade arbetsställen stort vilket gör att tillförlitligheten totalt sett bedöms som god. I den senaste undersökningen ingick 544 arbetsställen inom det privata näringslivet i Södermanlands län och svarsfrekvensen blev 78,7 procent. Det sker även intervjuer med representanter för olika verksamhetsområden i landets samtliga kommuner och landsting samt med ett antal statliga arbetsgivare. I den senaste undersökningen ingick 81 offentliga arbetsgivare i urvalet och svarsfrekvensen uppgick till 81,5 procent.

^[4] Urvalet är fördelat på följande storleksklasser: 5-9, 10-19, 20-49, 50-99 samt 100- anställda.

10.2 Bilaga 2 Definitioner

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator för näringslivet

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator visar arbetsgivarnas bedömningar av hur efterfrågeläget kommer att utvecklas under de kommande 6 månaderna. Indikatorn bygger på underlag från Arbetsförmedlingens intervjuundersökning och presenteras för det privata näringslivet. Värdet 100 motsvarar det historiska genomsnittet, och indikerar därmed ett normalt förväntningsläge. Värden över 100 visar ett starkare förväntningsläge än normalt och värden över 110 ett mycket starkare förväntningsläge än normalt. På motsvarande sätt visar värden under 100 ett svagare förväntningsläge än normalt och värden under 90 ett mycket svagare förväntningsläge än normalt.

Nettotal

Nettotalen är ett mått på arbetsgivarnas förväntningsläge. Talen beräknas som den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan på deras varor och tjänster kommer att öka minus den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan kommer att minska.

Inskrivna arbetslösa

Inskrivna arbetslösa är summan av öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik tillhör inte Sveriges officiella statistik. Den officiella arbetslöshetsstatistiken redovisas av Statistiska centralbyrån (SCB) i deras Arbetskraftsundersökning (AKU).

Registerbaserad arbetskraft

Den registerbaserade arbetskraften utgörs av:

1. Den förvärvsarbetande nattbefolkningen (enligt SCB:s Registerbaserade arbetsmarknadsstatistik, RAMS).
2. Öppet arbetslösa (inskrivna på Arbetsförmedlingen).
3. Personer i program med aktivitetsstöd (inskrivna på Arbetsförmedlingen).

Den registerbaserade arbetskraften används för att redovisa andelen arbetslösa i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Samtliga uppgifter avser åldersgruppen 16-64 år.

10.3 Bilaga 3 Arbetslöshetens sammansättning

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, genomsnitt av kvartal 4 2017 och kvartal 1 2018, Södermanlands län.

Kommun	Totalt 16-64 år	Kvin- nor	Män	Unga 18- 24 år	Äldre 55-64 år	Inrikes födda	Utrikes födda	Utbildning		
								Högst för- gymnasi- al	Gym- nasial	Efter- gymnasi- al
Trosa	4,1	4,8	3,4	5,7	3,2	2,7	12,5	7,1	3,2	4,4
Gnesta	4,6	4,4	4,7	5,5	4,2	3,4	12,9	10,2	3,7	3,8
Strängnäs	6,2	6,2	6,2	8,4	5,4	3,9	18,7	16,0	4,9	4,6
Nyköping	7,9	7,5	8,3	10,9	6,1	4,5	25,9	25,5	5,6	5,4
Vingåker	10,2	10,5	9,8	13,4	6,9	5,3	47,1	26,1	5,8	8,6
Katrineholm	10,8	10,5	11,2	14,4	8,3	5,6	33,1	30,7	7,4	6,7
Oxelösund	11,9	11,7	12,1	16,5	8,1	5,3	34,3	32,3	7,2	10,8
Eskilstuna	12,7	12,5	12,9	14,9	10,9	5,5	32,5	37,7	8,8	8,0
Flen	14,9	14,6	15,1	18,7	9,2	6,1	42,4	38,2	7,8	12,2
Länet	10,1	9,9	10,3	12,8	8,0	4,9	30,2	29,5	6,9	6,8
Riket	7,4	7,0	7,7	9,8	6,4	3,9	21,5	22,7	5,9	4,9
Diff mot riket	2,7	2,8	2,6	3,0	1,6	1,0	8,7	6,8	1,0	1,9
Diff mot samma** period ett år tidigare	-0,8	-0,3	-1,2	-2,8	0,1	-0,5	-2,6	-1,1	-0,8	-0,3

10.4 Bilaga 3 De vanligaste yrkena bland personer med gymnasial utbildning samt eftergymnasial utbildning.

Gymnasial utbildning

Inrikesfödda kvinnor	Inrikesfödda män	Utrikesfödda kvinnor	Utrikesfödda män
Undersköterskor, äldreboende	Träarbetare, snickare m.fl.	Undersköterskor, äldreboende	Maskinställare, metallarbete
Barnskötare	Maskinställare, metallarbete	Vårdbiträden	Buss- och spårvagnsförare
Vårdare, boendestödjare	Lastbilsförare m.fl.	Barnskötare	Lager- och terminalpersonal
Butikssäljare, dagligvaror	Lager- och terminalpersonal	Städare	Restaurang- och köksbiträden
Vårdbiträden	Valsverksoperatörer	Personliga assistenter	Vårdbiträden
Personliga assistenter	Installationselektriker	Restaurang- och köksbiträden	Maskinoperatörer, livsmedelsind.
Butikssäljare, fackhandel	Motorfordonsmekaniker	Undersköterskor, vårdavdelning	Lastbilsförare m.fl.
Övriga kontorsassistenter	Butikssäljare, fackhandel	Vårdare, boendestödjare	Valsverksoperatörer

Eftergymnasial utbildning

Inrikesfödda kvinnor	Inrikesfödda män	Utrikesfödda kvinnor	Utrikesfödda män
Grundskollärare	Grundskollärare	Grundskollärare	Specialistläkare
Förskollärare	Planerare och utredare m.fl.	Undersköterskor, äldreboende	Grundskollärare
Grundutbildade sjuksköterskor	Övriga civilingenjörssyrken	Barnskötare	Maskinställare, metallarbete
Planerare och utredare m.fl.	Systemutvecklare IT	Grundutbildade sjuksköterskor	Lager- och terminalpersonal
Gymnasielärare	Företagssäljare	Förskollärare	Buss- och spårvagnsförare
Socialsekreterare	Gymnasielärare	Specialistläkare	Övriga civilingenjörssyrken
Speciallärare	Poliser	Planerare och utredare m.fl.	ST-läkare
Övriga kontorsassistenter	Ingenjörer, bygg	Städare	Restaurang- och köksbiträden

Källa: SCB 2016

Uppgifterna gäller Södermanlands län.

Fakta om prognosen

Arbetsmarknadsutsikterna för Södermanlands län är en del av Arbetsförmedlingens prognosarbete.

På vår webbplats arbetsformedlingen.se/prognoser kan du läsa mer om vårt prognosarbete. Där hittar du även arbetsmarknadsutsikter för alla län och för landet som helhet.

Om du är intresserad av mer information om framtidsutsikterna för ett speciellt yrke rekommenderar vi vår webbapplikation *Yrkeskompassen*. Se arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen. Där beskriver vi jobbmöjligheterna på ett och fem års sikt för nära 200 yrken. Dessa yrken täcker tillsammans cirka 80 procent av arbetsmarknaden.

I rapporten *Var finns jobben?* presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna per yrkesområde på riksnivå. I broschyren *Jobbmöjligheter*, som publiceras länsvis, presenteras yrkesprognoser på regional nivå.

Nästa arbetsmarknadsprognos presenteras i december 2018.

Arbetsförmedlingen
113 99 Stockholm
Telefon 0771-60 00 00
www.arbetsformedlingen.se